

ЛІМ

Літаратура і мастацтва

Газета творчай інтэлігенцыі Беларусі

№49 (5105) 24 снежня 2020 г.

ISSN 0024-4686

16+

*У фокусе
броўкаўскіх
мясцін
стар. 5*

*Нечаканасці
як цуд
жыцця
стар. 6*

*Навагодняя
казка
ў бібліятэцы
стар. 12-13*

Місія — упрыгожваць свята

Фота БелТА.

Ёлачная цацка з выстаўкі ў Нацыянальным гістарычным музеі.

Правілы ўпрыгажэння каляднага дрэва існавалі здаўна. Верхавіну павінна вянчаць «Віфлеемская зорка», «яблыкі» — а сёння шары — увасабляюць біблейскі «забаронены плод», свечкі, што гараць, — у наш час гэта разнастайныя электрычныя гірлянды — сутнасць ахвярнасці Хрыста. У перыяд Сярэднявечча на галінкі навагодняга дрэва абавязкова вешаліся фігуркі з вафель — як правобраз прэсных хлябцоў, якія ўжываліся пры абрадзе прычашчэння. Прайшло шмат часу, перш як ёлачныя цацкі сталі проста ўпрыгажэннем, у якое не ўкладваюць асаблівых сэнсаў, тым больш біблейскіх. Але некаторыя з іх па праве можна лічыць творам мастацтва.

Аздабленне ёлак мянялася ў залежнасці ад моды. Гісторыя расказвае: яркая, уся ў цацках навагодняга ёлка, папулярная да 1900 года, на рубяжы стагоддзяў стала лічыцца прыкметай кепскага густу, і яе выцесніла стыльнае дрэва ў серабрыста-белых тонах... Тэндэнцыі змянялі адна адну, і, магчыма, менавіта пастаянныя змены зрабілі навагоднюю цацку неабходным атрыбутам свята, які падстройваўся пад любую эпоху. Сёння ж гэты прадмет — праваднік у мінулае, што расказвае шмат пра савецкі час.

Працяг тэмы на стар. 4 ▶

ISSN 0024-4686

9 770024 468001 20049

«ЛіМ»-акцэнт

Вьнікі. Прэзідэнт Беларусі Аляксандр Лукашэнка падпісаў указы аб прысуджэнні дзяржаўных узнагарод 78 прадстаўнікам розных сфер дзейнасці. Ордэнам Францыска Скарыны ўзнагароджаны прафесар кафедры сцэнічнай мовы, вакалу і пластычных дысцыплін Беларускай дзяржаўнай акадэміі мастацтваў Віктар Саркісьян і метадыст аддзела краязнаўства і пошукавай работы Абласнога цэнтру творчасці Мікалай Барысенка. Медалём «За працоўныя заслугі» адзначана ў ліку іншых першы прарэктар Беларускай дзяржаўнай акадэміі мастацтваў Святлана Вінакурава. Шэраг дзеячаў культуры і мастацтва ўзнагароджаны медалём Францыска Скарыны. Сярод іх — прафесар кафедры рэжысуры Беларускай дзяржаўнай акадэміі мастацтваў Рыгор Баравік, вядучы майстар сцэны Новага драматычнага тэатра Мінска Людміла Баталава, старшыня Магілёўскага абласнога аддзялення Саюза пісьменнікаў Беларусі Аляксандр Казека. У адпаведнасці з Указам таксама прысвоены ганаровы званні Рэспублікі Беларусь. Заслужаным артыстам краіны стаў мастацкі кіраўнік — галоўны дырыжор узорна-паказальнага аркестра Узброеных Сіл Яўген Доўжык, Заслужанымі дзеячамі мастацтваў — выкладчык Гродзенскага дзяржаўнага каледжа мастацтваў Мікалай Бандарчук і загадчык кафедры дэкаратыўна-прыкладнага мастацтва і касцюма Беларускай дзяржаўнай акадэміі мастацтва Аляксандра Дзятлава.

Пашана. Прэзідэнт Беларусі падпісаў Указ № 465 аб узнагароджанні ордэнам Маці. За нараджэнне і выхаванне пяці і больш дзяцей узнагароды ўдасгоены 79 прадстаўніц розных сфер дзейнасці Гомельскай, Гродзенскай і Магілёўскай абласцей. У іх ліку і работніцы ўстаноў культуры. Сярод узнагароджаных — супрацоўніца Мазырскай цэнтральнай раённай бібліятэкі імя А. С. Пушкіна Наталля Язвінская.

Зварот. Напярэдадні калядных і навагодніх свят падпісалі мітрапаліт Мінскі і Заслаўскі, Патрыяршы экзарх усяе Беларусі Веніямін, Апостальскі нунцый, архібіскуп Антэ Ёзіч, старшыня Мусульманскага рэлігійнага аб'яднання ў Беларусі муфты Абу-Бекір Шабановіч і галоўны равін Аб'яднання іўдзейскіх рэлігійных абшчын Дойч Шнээр Заламан. «Набліжаюцца радасныя святочныя дні, якія заўсёды адзначаюцца ў нашай краіне ў духу міру, узаемапавагі і добрасуседства. Завяршаецца каляндарны год, і мы звяртаем наша слова любові з перажываннем да кожнага суайчынніка і заклікаем да міру, даравання і прымірэння; заклікаем забыць крыўды і прадоўжыць будаваць наш агульны дом зноў і разам», — прыводзіць словы звароту БелТА.

Юбілей. Сёння адбудзецца канцэрт навучэнцаў «Віват, лаўрэаты!» з нагоды 85-годдзя Рэспубліканскай гімназіі-каледжа пры Беларускай дзяржаўнай акадэміі музыкі, паведамляе БелТА. У сценах гімназіі выхаваны больш чым 2 тысячы лаўрэатаў прэстыжных рэспубліканскіх міжнародных конкурсаў, 590 навучэнцаў атрымалі заохаванні спецыяльнага фонду Прэзідэнта Беларусі па падтрымцы таленавітай моладзі, распавёў дырэктар гімназіі-каледжа Аляксандр Палякоў. Выпускнікі плённа працуюць у Беларусі і іншых краінах. Сярод іх — салісты Беларускай дзяржаўнай і расійскіх філармоній, вядучыя майстры Нацыянальнага акадэмічнага Вялікага тэатра оперы і балета, салісты аркестраў і творчых калектываў сусветнага ўзроўню, прафесары, дацэнты, выкладчыкі розных навучальных устаноў Беларусі, Расіі, кіраўнікі мастацкіх калектываў і ўстаноў усіх рангаў.

Пярэдадзень. Нацыянальны мастацкі музей падрыхтаваў для дзяцей праграму да зімовых свят. Мерапрыемствы пройдуць з 26 снежня да 19 студзеня. Маленькіх наведвальнікаў і іх бацькоў запрашаюць зрабіць навагодне-каляднае падарожжа «Прыгода Чароўнай зорачкі ў Мастацкім». Падчас правядзення «Калядных майстэрняў» дзеці змогуць наведваць творчыя лакацыі, дзе знойдуць размаляўкі на калядную і навагоднюю тэматыку, вясёлыя заданні, чароўную варажбу. Ім раскажуць пра сакральны сэнс абраза «Раство Хрыстова», напісанага амаль 300 гадоў таму невядомым беларускім майстрам з вёскі Латыгава. З 27 снежня пройдуць канцэрты музычнай гасцёўні «У гасцяў у Казкі».

Рэгіёны. Новая пастаянная экспазіцыя «Інтэр'ерны комплекс у стылі эпохі Напалеона III» працуе ў Гомельскім палацава-паркавым ансамблі. Прэзентацыя экспазіцыі прайшла ў імправізаванай форме французскага салона ў палацы Румянцавых і Паскевічаў. Салонам называлі пакой для прыёму гасцей, які таксама называўся гасцінай або залай. У год свайго 100-годдзя скарбніца музея Гомельскага палацава-паркавага ансамбля папоўнілася прадметамі інтэр'ернай абстаноўкі, выкананымі ў стылі эпохі Напалеона III.

Афіцыйныя падзеі ад **Інесы ПЕТРУСЕВІЧ**

слова да чытача

У цэнтры культурнага жыцця

Застаюцца апошнія дні 2020 года. Яны такія ж імклівыя, як і наша жыццё, напоўненае рознымі падзеямі, спадзяваннямі, марамі.

Нас з вамі, вельмі прыхільных да літаратуры, хвалюе, як будзе надалей развівацца творчасць кожнага, як і наогул, творчасць усіх членаў СПБ.

Для пісьменніка важна быць надрукаваным, што азначае — пачутым. Першая крыніца для таго — нашы літаратурныя выданні. Ёсць пэўныя крытычныя заўвагі да дзейнасці іх рэдакцый. Саюз пісьменнікаў як сузаснавальнік пастаянна трымае гэты кірунак у полі зроку. Дзейнасць выданняў неаднаразова разглядалася на пасяджэннях Прэзідыума СПБ, пасля чаго адбыліся пэўныя кадравыя змены ў калектывах рэдакцый. Адчуваем наша агульнае ўзаемаразуменне.

Кіраўніцтва СПБ скіроўвае выданні больш уважліва ставіцца да пісьменнікаў, якія жывуць і працуюць у рэгіёнах. Для нас важны кожны творчы чалавек. Добры водгук атрымалі старонкі абласных аддзяленняў, якія былі надрукаваны ў «ЛіМе». Гэтую практыку ёсць сэнс прадоўжыць.

у Саюзе пісьменнікаў Беларусі

На творчым уздыме

Складаная санітарна-эпідэміялагічная сітуацыя не перашкодзіла членам Віцебскага абласнога аддзялення СПБ правесці справядзачна-выбарны сход. Хто не змог прыйсці ў офіс грамадскага аб'яднання, даслалі свае паведамленні, прапановы і аддалі галасы за членаў Савета пісьменніцкай суполкі і яе старшыню, кіраўніка рэвізійнай камісіі.

Было пра што пагаварыць членам СПБ, якія прыйшлі на сход. Старшыня абласнога аддзялення Тамара Краснова-Гусачэнка падрабязна распавяла аб шматграннай і разнастайнай дзейнасці творцаў. Прытым кіраўнік паказвае асабісты прыклад: аўтар 25 кніг паэзіі, прозы, публіцыстыкі і твораў для дзяцей.

Стараюцца не адставаць ад яе і іншыя літаратары. Толькі ў 2020 годзе пісьменнікі Прыдзвінскага краю выдалі 18 кніг. Акрамя таго, іх творы ўвайшлі ў сем калектывных зборнікаў і рэспубліканскіх альманахаў «Паэзія рускага слова». Інтэлектуальныя напрацоўкі творчага згуртавання былі змешчаны ў сямі літаратурных выданнях блізкага замежжа.

Члены абласнога аддзялення імкнуцца захаваць літаратурныя традыцыі краю, ладзяць прэзентацыі сваіх кніг, якія накіраваны на духоўна-патрыятычнае выхаванне перш за ўсё моладзі. Штогод праводзяць шматлікія сустрэчы з чытачамі Тамара Краснова-Гусачэнка, Алена Крыклівец, Вольга Русілка, Валеры Марчанка, Мікалай Намеснікаў, Ірына Радзіхоўская, Алена Фядзьева з Віцебска, Галіна і Сяргей Трафімавы, Канстанцін Нілаў з Оршы, Галіна Загурская, Мікола Балдоўскі, Пётр Буганаў, Аляксандр Раткевіч з Полацка, Віктар Карасёў з Полацкага раёна, Віктар Улюцэнка з Шуміліна, Ігар Пракаповіч з Пастаў, Фёдар Палачанін з Докшыц, Мікола Гарбачоў і Святлана Якубоўская з Лепеля і іншыя.

Вялася зацікаўлена гаворка і пра ўдзел творцаў у падрыхтоўцы чарговага літаратурнага альманаха «Дзвіна: Віцебшчына літаратурная».

Падчас спрэчак па дакладах былі ўнесены розныя прапановы. Адна з іх — правесці чарговы з'езд СПБ у 2021 годзе, калі складзецца больш спрыяльная санітарна-эпідэміялагічная сітуацыя ў краіне. А Сяргей Трафімаў прапанаваў заснаваць

абласны памятны знак-медаль, якім будуць узнагароджваць майстроў мастацкага слова.

Меркаваннямі аб здабытках і перспектывах далейшай дзейнасці абласнога аддзялення падзяліўся намеснік начальніка галоўнага ўпраўлення ідэалагічнай работы і па справах моладзі Віцебскага аблвыканкама Пётр Гнуценка. Ён адзначыў актыўную працу пісьменніцкай арганізацыі, удзел у шматлікіх мерапрыемствах. Гэта літаратурныя пляцоўкі на вуліцах горада сустрэчы з чытачамі ў бібліятэках, працоўных калектывах, вучэбных установах.

Адбыліся выбары старшыні, рабочага Савета пісьменніцкай арганізацыі і кіраўніка рэвізійнай камісіі. Па выніках галасавання ў рабочы Савет творчай суполкі ўвайшлі Тамара Краснова-Гусачэнка, Валеры Марчанка, Мікола Намеснікаў, Алена Крыклівец і Ірына Радзіхоўская. Старшыней абласнога аддзялення СПБ абрана Тамара Краснова-Гусачэнка, старшыней рэвізійнай камісіі — Віктар Улюцэнка. Зацверджаны план работы творчай суполкі на 2021 год.

Мікола ГАРБАЧОЎ

імпрэзы

Сяргею Ясеніну прысвечана

Усталічным Dome дружбы адбыўся творчы вечар, прысвечаны Сяргею Ясеніну. Імпрэза была прымеркавана да 125-годдзя з дня нараджэння класіка рускай паэзіі і 95-годдзя з дня яго смерці.

Узнёслае, яркае слова пра жыццё і творчасць Сяргея Ясеніна сказаў вядучы вечарыны, старшыня Мінскага гарадскога аддзялення СПБ, старшыня таварыства дружбы «Беларусь — Расія» Міхась Пазнякоў, які прачытаў свае пераклады вершаў сьліннага паэта на беларускую мову. На экране былі прадэманстраваны ўрыўкі з дакументальнага і мастацкага фільмаў «Сяргей Ясенін», успаміны маці, прагучалі песні на яго вершы ў запісе.

Вершы рускага паэта прадэклавалі супрацоўнікі Дома дружбы Алеся Даменикава, Анастасія Чарняўская, студэнткі Мінскага каледжа прадпрымальніцтва Раман Знак, Аляксандра Якушкіна, Вікторыя Кяда, Ясенія Фейзулаева, удзельнікі тэатральнай студыі «Акцёр» СШ № 218 г. Мінска (кіраўнік — Алена Ваўнейка) Ганна Сьвч, Вольга Бараноўская, Анастасія Мураўская, Дар'я Губанава.

Павел КУЗЬМІЧ

віншуем

Любімая пісьменніца ДЗЯТВЫ

Нядаўна дзіцячая пісьменніца Ніна Галіноўская адсвяткавала сваё 85-годдзе.

Сардэчна віншуем шаноўную Ніну Васільеўну з гэтай прыгожай датай і шчыра жадаем моцнага здароўя, яшчэ доўгіх гадоў плённага жыцця, маладосці душы, новых публікацый і кніг!

З 1985 года Ніна Васільеўна з'яўляецца членам Саюза пісьменнікаў СССР. Свой першы твор паэтэса надрукавала ў 1958 годзе ў шкоўскай раённай газеце «Красное знамя». З 1962 года, з выхадам першай кнігі «Давайце пазнаёмімся», пачаўся яе шлях у дзіцячую літаратуру. На рахунку пісьменніцы — больш як дваццаць кніг.

Ніна Васільеўна — часты госць у дзіцячых садках, школах, бібліятэках сталіцы, любімая пісьменніца дзятвы. Паэтэса — ганаровы член Саюза пісьменнікаў Беларусі, лаўрэат літаратурных прэмій імя Янкі Маўра і Васіля Віткі, мае Падзяку Прэзідэнта Рэспублікі Беларусь.

Ніна Галіноўская.

У сувязі з юбілеем і за адметны ўнёсак у дзіцячую літаратуру, актыўную грамадскую дзейнасць Ніна Галіноўская ўзнагароджана Ганаровай граматай СПБ і нагрудным знакам МГА СПБ «Максім Багдановіч».

Прэзідыум СПБ і Мінскае гарадское аддзяленне СПБ

конкурсы

Узнагарода як падтрымка

Цырымонія ўзнагароджання Нацыянальнага конкурсу «Залатая Ліцера» на мінулым тыдні прайшла ў Доме прэсы ў Мінску. Газета «Літаратура і мастацтва» стала лаўрэатам у намінацыі «Найлепшыя матэрыялы гісторыка-краязнаўчай тэматыкі».

Сёлета Міністэрства інфармацыі ўшаноўвала пераможцаў 16-ы раз. Падчас уручэння ўзнагарод першы намеснік міністра інфармацыі Павел Лёгі зазначыў, што Міністэрства прыклала шмат намаганняў для развіцця канкурэнтаздольнасці беларускай медыяпрасторы. На яго думку, рэспубліканскім і рэгіянальным СМІ неабходна пераходзіць да новых фармацый,

вучыцца працы ў інтэрнэце і манетызацыі. «Гэта можна зрабіць шляхам павелічэння аб'ёму адукацыйных мерапрыемстваў, праз развіццё медыямаркетынгу і актыўнае правядзенне маркетынговых даследаванняў», — лічыць Павел Лёгі.

На конкурс было пададзена каля 400 заявак ад перыядычных выданняў, інфармацыйных агенцтваў і саміх журналістаў. Большасць са СМІ — рэгіянальныя, а таксама — рэспубліканскія і карпаратыўныя.

У намінацыі «Найлепшы матэрыял грамадска-палітычнай тэматыкі» лаўрэатам стала газета «Звязда». У катэгорыі для моладзі ўшанавалі дадатак «Чырвоная. Чырвоная змена». А сярод тэкстаў на

сацыяльна-эканамічную тэму адзначылі Алену Брава (часопіс «Алеся»).

Сёлета ў конкурсе з'явіліся дзве новыя намінацыі: «Найлепшы аналітычны матэрыял (журналісцкае расследаванне, праблемны артыкул, аўтарская калонка, рэцэнзія)» і «Найлепшы мастацка-публіцыстычны матэрыял (нарыс, эсэ, фельетон)».

— У найноўшай гісторыі Беларусі мы, напэўна, ніколі не сутыкаліся з такімі выклікамі, як сёння, — падвёў вынікі Павел Лёгі. — Цяжкія часы рана ці позна мінаюць. За перыяд барацьбы заўсёды пачынаецца перыяд будаўніцтва. Спадзяюся і веру, што пройдзе турбулентны час — і мы зоймемся гэтай вялікай і важнай працай.

Аляксандра ГРАМЫКА

круглы стол

Дзе разгортваліся інтрыгі?

Сюжэт у рамана «Цар» — перакрывае далёкага мінулага і сучаснага. Галоўны герой Зміцер Кажухоўскі на працягу ўсяго твора шукае адказы на жывыя важныя пытанні. Аўтар Уладзімір Ліпскі прызнаецца: каб напісаць раман, ён праехаў па маршруце сваіх герояў, пабыў у 21 месцы.

Адчуванні такія, быццам завітаў у мінулае. «У мяне было права, вывучыўшы мястэчка, напісаць, як сустракаліся героі і пра што гаварылі. Мне падалося, што я адкрыў беларускі след у таямніцы — гісторыі, якая адбылася больш чым 400 гадоў таму», — дзяліцца пісьменнік думкамі падчас круглага стала ў Дзяржаўным музеі гісторыі беларускай літаратуры, дзе адбылася

прэзентацыя і абмеркаванне яго рамана «Цар».

У кнізе выкарыстаны 24 вялікія ілюстрацыі. Сярод іх 6 — развортных, іх зрабіў творчы тандэм беларускіх мастакоў Леаніда Данелія і Георгія Лойкі. Штодзённая праца вялася каля паўгода. «Спачатку быў страх, — распавядаў Георгій Лойка. — Пакуль мы не намацалі нітачку, за якую трэба пацягнуць. А ў якасці нітачкі аказалася ўсведамленне таго, што трэба паказаць усю веліч і прыгажосць нашай праялілі».

Каб напісаць раман, аўтар на працягу 5 гадоў вывучаў шматлікія дакументы. Ён перакананы: твор дапаможа чытачам

адкрываць беларускую гісторыю і культуру. «Мы пачынаем глядзець на сваю гісторыю, свой складнік пад новым ракурсам. Пачынаем разумець сваю значнасць — не толькі для сябе, але і ў сусветным маштабе. Бо менавіта на нашых землях і разгортваліся самыя вялікія інтрыгі ў гісторыі», — разважаў дырэктар Дзяржаўнага музея гісторыі беларускай літаратуры Міхаіл Рыбакоў.

Раман будзе цікавы шырокай аўдыторыі: і сталым, і моладзі. У планах аўтара — выдаць раман «Цар» у Расіі, а таксама Польшчы, Чэхіі і Славакіі.

Яна БУДОВІЧ

зваротная сувязь

Калі адыходзіць цягнік

Уыхадныя слухайце праграму «Паэзія XXI стагоддзя» на канале «Культура» Беларускага радыё, дзе

прагучаць вершы Навума Гальпяровіча. У «Літаратурнай анталогіі» ладзіцца чытанне рамана Уладзіміра Караткевіча «Чорны замак Альшанскі». Дзіцячы праект «Дасціпныя. Нястомныя. Кемлівыя» па буднях прапануе інсцэніраваную версію рамана Уладзіміра Караткевіча «Каласы пад сярпом тваім». У «Радзебібліятэцы» прагучыць твор Міхася Стральцова «Загадка Багдановіча».

У межах праграмы «Радзебтэатр. Лепшае» ў суботу — радыёспектакль «Танец з рапірай» па п'есе Ягора Конева. Надзельным вечарам прыхільнікаў тэатра перад мікрафонам чакае радыёспектакль «Цягнік адыходзіць праз гадзіну» паводле Генрыха Бёля.

Публіцыстычны суботні праект «Кнігалюбу» пазнаёміць з літаратурнымі падзеямі, кніжнымі навінкамі і аглядам «ЛіМа». У надзелю ўвазе слухачоў — праект Навума Гальпяровіча «Сюжэт для вечнасці». У радыёверсіі праграмы «Суразмоўцы» слухайце гутарку з кандыдатам філалагічных навук Уладзімірам Навумовічам.

26 снежня — 110 гадоў з дня нараджэння Марыі Бярковіч (1910—1993), мастака кіно, жывапісца, графіка.

26 снежня — 90 гадоў з дня нараджэння Генадзя Івакіна (1930—2003), мастака-фарміцеля, сцэнографа, жывапісца.

26 снежня 85 гадоў адзначае Клаўдзія Старыкава, спявачка, заслужаная артыстка БССР.

27 снежня — 125 гадоў з дня нараджэння Канстанціна Арбеніна (Максімовіч) (1895—1966), рэжысёра. У 1950—1963 гг. кіраваў народным тэатрам аўтазавада і драматычным калектывам трактарнага завода.

28 снежня — 110 гадоў з дня нараджэння Івана Шацілы (1910—1977), акцёра, народнага артыста БССР.

28 снежня — 95 гадоў з дня нараджэння Анатоля Кісялеўскага (1925—1986), мовазнаўца.

28 снежня 70-гадовы юбілей святкуе Барыс Малахаў, мастак манументальна-дэкаратыўнага мастацтва.

29 снежня — 70 гадоў з дня нараджэння Ірыны Стальнай, мастацтвазнаўцы.

30 снежня — 90 гадоў з пачатку дзейнасці Нацыянальнага акадэмічнага народнага аркестра Рэспублікі Беларусь імя І. І. Жыновіча.

газеты ўсебакова і поўна асвятляюць найважнейшыя падзеі ў галіне сучаснай асветы і жыцця нашай краіны ў цэлым, праблемы беларускай сярэдняй, вышэйшай школ і шляхі іх вырашэння, дасягненні навукоўцаў і творчыя пошукі студэнтаў. Усё гэта — дзякуючы зладжанай працы калектыву «Настаўніцкай газеты». Стваральнікаў выдання заўсёды адрознівалі высокі прафесіяналізм, самаадданасць, пачуццё адказнасці і зацікаўленае стаўленне да справы», — адзначыў Ігар Луцкі.

Віншаванні ад Міністэрства адукацыі накіравала прэс-сакратар міністра Людміла Высоцкая. Вітальныя словы сябры калектыву выдання таксама пачулі ад старшыні Беларускага прафсаюза работнікаў адукацыі і навукі Таццяны Якубовіч, прарэктара Беларускага дзяржаўнага педагогічнага ўніверсітэта па вучэбнай працы Аляксандра Макоўчыка, намесніка дырэктара Нацыянальнага гістарычнага музея Яўгеніі Івановай. Сярод тых, хто адзначыў значнасць працы супрацоўнікаў газеты, быў дырэктар выдавецкага дома «Звязда» Аляксандр Карлюкевіч, на думку якога ўсе выданні холдынга «Педагагічная прэса» — рухавікі інавацыйных ідэй у грамадстве.

Урачыстасць скончылася выступленнем Людмілы Крушынскай і Ірыны Скрыпнік — дочка першага галоўнага рэдактара газеты Аляксея Крушынскага. Гэты сімвалічны момант падкрэсліў захаваў традыцыі і прычыпаў працы, уважлівае стаўленне да гісторыі, якая і стала нагодай для мерапрыемства.

Ганна ІВАНОВА

выстаўкі

Гісторыя на стэндах

Для любога перыядычнага выдання найважнейшае — падтрымліваць кантакт з аўдыторыяй, каб разумець і адлюстроўваць тое, што яе хвалюе. «Настаўніцкая газета» — незвычайны рэсурс, бо ён асвятляе не толькі цікавае чытачам, але і паказвае іх саміх — настаўнікаў, стварае педагогічную супольнасць на паперы і ў афіцыйных прамовах.

У Нацыянальным гістарычным музеі адкрылася выстаўка, прысвечаная 75-годдзю «Настаўніцкай газеты». На стэндах адлюстраваны шлях выдання з верасня 1945 г., калі было прынята рашэнне аб стварэнні, і да сённяшніх дзён. Выстаўка прымеркавана да гадавіны выхаду першага нумара, які з'явіўся 20 снежня 1945 г. Сучаснасць газеты адлюстроўвае інтэрактыўная карта, дзе паказаны кропкі Беларусі, у якіх ёсць свае мясцовыя рэдакцыі «Настаўніцкай газеты», куды журналісты выпраўляліся з прэс-турамі, і іншыя «геаграфічныя» пункты працы. На інтэрактыўным стэндзе прадстаўлены сайт газеты. Нядаўна «Настаўніцкая газета» і яшчэ 5 выданняў былі аб'яднаны ў холдынг «Педагагічная прэса».

Пра тое, як жыве выданне сёння, распавёў галоўны рэдактар «Настаўніцкай газеты» і дырэктар Выдавецкага дома Вадзім Кнышаў. Падчас урачыстага адкрыцця калектыву газеты павіншаваў міністр інфармацыі Ігар Луцкі, які падкрэсліў: дзякуючы цеснаму кантакту з аўдыторыяй, уменню адчуваць яе настрой, у супрацоўнікаў выдання атрымліваецца сапраўды якасная і прафесійная журналістыка. «Публікацыі

30 снежня — 85 гадоў з дня нараджэння Ніналь Жыжаль, мастака кіно па касцюмах.

30 снежня 85 гадоў адзначае Анатоль Ільіноў, графік.

31 снежня — 140 гадоў з дня нараджэння Антона Баначыча (1880—1933), спявака, педагога.

31 снежня — 95 гадоў з дня нараджэння Ніны Равінскай (Рэвінскай) (1925—2006), артысткі аперэты, заслужанай артысткі Рэспублікі Беларусь.

31 снежня 85 гадоў святкуе Клара Мальява, артыстка балета, педагог, народная артыстка БССР.

«ЛіМ»-люстэрка

Пасол Беларусі ў Эстоніі Вячаслаў Качанаў прыняў удзел у каляндарнай сустрэчы, арганізаванай у Таліне беларускім культурным таварыствам «Пялёстак», інфармуе БелТА. На сустрэчы-канцэрце прысутнічалі таксама прадстаўнікі сферы культуры Эстоніі і беларускай дыяспары. У выступленні Вячаслаў Качанаў адзначыў істотны ўклад таварыства «Пялёстак» у папулярызацыю беларускай культуры ў Эстоніі, умацаванне беларуска-эстонскіх культурных сувязей.

Штогадовы фестываль японскай культуры *Japan Fest* сёлета ўпершыню прайшоў анлайн, перадае БелТА. На ім было прадстаўлена сем стужак 2000-х гадоў, што міксуюць у сабе мову традыцыі з найноўшымі павеянамі часу. Акрамя фільмаў, можна было ўбачыць і дадатковыя арт-блокі, якія дапамагалі зразумець японскую культуру крыху лепш. Гледчам паказалі дзве часткі фільма «Такійскі гуль». Ён зняты на аснове папулярнай серыі мангі Суі Ісіды і расказвае пра існаванне ў альтэрнатыўнай рэальнасці. Была магчымасць пазнаёміцца з фільмам конкурснай праграмы Венецыянскага кінафестывалю «Трэцяе забойства» Хіракадзу Карээда, а таксама з экранізацыяй папулярнага японскага комікса-мангі «Страшная воля багоў» сучаснага рэжысёра Такасі Міікэ ў стылі культурных японскіх баевікоў. *Japan Fest* паказаў і стужку «Сінобі» Тэна Сіма-ямы, дзе пераказана гісторыя «Рамэа і Джульеты» паміж варагуючымі кланамі індэя. Арганізатарам фестывалю выступае цэнтр візуальных і выканальніцкіх мастацтваў «Арт Карпарэйшн».

Міжнародны фестываль класічнай музыкі «Студзеньскія музычныя вечары» перанеслі на больш спакойны эпідэмічны перыяд. Аб гэтым у сваім Telegram-канале паведаміў старшыня Брэсцкага гарвыканкама Аляксандр Рагачук. Музычны форум, які калісьці благазлавіў маэстра Святаслаў Рыхтэр, праходзіў у горадзе над Бугам без перапынку 32 гады. За ўсю гісторыю ўдзельнікамі фестывалю сталі больш за 7 тыс. музыкантаў і спевакоў амаль з 40 краін. Арганізатарамі Міжнароднага фестывалю класічнай музыкі «Студзеньскія музычныя вечары» традыцыйна выступаюць Брэсцкія абласны і гарадскі выканаўчы камітэты, Міністэрства культуры, Беларускае саюз музычных дзеячаў, Брэсцкае абласное музычнае таварыства.

Адноўлены Дом творчасці Перадзелкіна разам з праектам «Казкі дома» правядзе першую «Канферэнцыю казачнікаў», паведамляе РІА «Новості». «Мы збіром стваральнікаў казак, экспертаў па фальклоры, псіхалогіі і філасофіі, каб зразумець, якія новыя задачы стаяць перад казкамі, ці існуюць этычныя нормы казачных прастор, якое значэнне адыгрываюць казкі для выхавання наступнага, «экалагічнага» пакалення. Сярод цэнтральных тэм — роля жанчыны ў казках, пытанні новай этыкі, трансфармацыя міфічных архетыпаў, практычная рэалізацыя новых казачных сцэнарыяў, казачныя матывы як прым'ём псіхатэрапіі і іншыя», — адзначаюць арганізатары. Паралельна з канферэнцыяй пройдзе адкрытыя чытанні «Казак дома». Свае любімыя творы прачытаюць артысты Рыгор Служыцель, Варвара Чыркіна, Мірыям Сехон ды іншыя. Мерапрыемства абудзецца ў анлайн-фармаце.

Рэжысёр Ларс фон Трыер вярнуўся да працы над серыялам «Каралеўства», паведамляецца на сайце «КіноПоиск». Ён напіша сцэнарый разам з Нільсам Вёрсэлем і паставіць пяць эпізодаў трэцяга сезона, які закончыць гісторыю супрацоўнікаў Каралеўскага шпітала Капенгагена. Прэм'ера працягу запланаваная на 2022 год. Серыял «Каралеўства» выходзіў з 1994 па 1997 год і праіснаваў два сезоны. Падрабязнасці сюжэта трэцяга не паведамляюцца. Вядома, што на экране з'явіцца як новыя, так і старыя персанажы.

Цікавінкі ад Яўгеніі ШЫЦЬКІ

Місія — упрыгожваць свята

З 1925-га навагодняе святкаванне ў Савецкім Саюзе было забаронена і адноўлена толькі ў 1935-м. Але Новы год зрабілі савецкім святам, таму змяніліся і цацкі. Фігуркі дзяцей, клоўнаў, балерын, птушак, жывёл, садавіны і агародніны, вядома, засталіся. А замест анёлаў з'явіліся піянеры, будзёнаўцы, чырвонаармейцы, жанчыны ў чырвоных хустках. Эра паветраплавання адбілася на навагодніх ёлках цацкамі-дырыжаблямі з надпісам «СССР», цацкамі-самалёцікамі, парашутамі з малюсенькімі парашутыстамі. Пазней сталі папулярныя папулярныя персанажы: Айбаліт, Дзед Мароз, Снягурка, Чыпаліна, розныя звяры. З выхадам фільма «Карнавальная ноч» у 1956 годзе выпушчаны цацкі «Гадзіннік» са стрэлкамі, якія паказваюць пяць хвілін да поўначы...

Сёння, нягледзячы на багацце гатовых вырабаў, ёлку стала модна ўпрыгожваць цацкамі ручной работы. Але ўсё роўна з асаблівым трапятаннем і любоўю людзі дастаюць толькі старадаўнія шары, якія захаваліся ад бабуль і прабабуль. Старэйшае пакаленне імкнецца прадэманстраваць маладзейшаму ўсю прыгажосць і непаўторнасць ёлачных упрыгажэнняў з мінулага, і гэта рэдкі выпадак, калі людзі розных узростаў знаходзяць паразуменне. Адмысловыя выстаўкі, што працуюць зараз на разнастайных пляцоўках, таксама дапамогуць даведацца больш пра навагоднюю цацку — як прадмет мастацтва і экспанат у музеі.

Нацыянальны гістарычны музей

Яшчэ ў пачатку лістапада адкрыўся традыцыйны маштабны навагодні выставачны праект «Музей ёлачных цацак». Убачыць навагоднія дэкарацыі з Еўропы, Азіі, Аўстраліі, Амерыкі, Афрыкі, аналагаў якім няма ні ў адным еўрапейскім музеі, можна

ў будынку гістарычнага музея. Музейны праект існуе з 2014 года. Кожны год «Музей ёлачных цацак» абнаўляе свае фонды, таму знайсці новае і цікавае змогуць нават пастаянныя наведвальнікі. Экспазіцыя расказвае аб гісторыі вытворчасці шкляных шароў і іншых упрыгажэнняў з сярэдзіны XIX стагоддзя да нашых дзён і знаёміць з традыцыямі навагодніх свят такіх экзатычных краін, як Конга, Перу, Інданезія, Новая Зеландыя, Паўночная Карэя і многіх іншых.

У калекцыянера і арганізатара выстаўкі Андрэя Бегуна ідэя ўзнікла падчас вандровак па свеце: ён зацікавіўся ёлачнымі цацкамі і пачаў іх калекцыянаваць. Спачатку яны захоўваліся дома, а потым у Андрэя Бегуна ўзнікла думка арганізаваць «Музей ёлачных цацак». Першая выстаўка адразу выклікала вялікую цікавасць з боку наведвальнікаў, таму было вырашана паўтараць яе штогод. «А пасля з'явілася жаданне арганізаваць вытворчасць ёлачных цацак, бо людзі хацелі набыць нешта сваё, беларускае. Так хобі ператварылася ў справу жыцця. З цеплынёй успамінаю ёлачныя цацкі з майго дзяцінства, якія былі ў бабুলі. І, вядома, кожная цацка з калекцыі мне таксама дарагая, бо за ёй — гісторыя і дарагія ўспаміны. Кожны раз, калі некуды прыязджаю, імкнуса знайсці экспанаты, якімі змогу папоўніць і разнастаіць калекцыю», — распавядае Андрэй Бягун.

Праект рэалізоўваецца сумесна з фабрыкай ёлачных цацак «ГРАЙ» («Ганарыся Рэчамі АЙчыны!»). Сёння тут прапаноўваюць вялікі асартымент вырабаў. Ёсць, напрыклад, цацкі з дрэва, што і танна, і экалагічна, з полікерамікі, шкляныя шары з барэльефам. Выбар на любы густ, але з акцэнтам на беларускія традыцыі. Наведвальнікі музея змогуць даведацца пра ўсе

сакрэты вытворчасці ёлачных цацак на адзінай у Беларусі спецыялізаванай фабрыцы, а таксама пад кіраўніцтвам мастакоў прадпрыемства прайсці адукацыйныя майстар-класы па вырабе навагодніх аздабленняў і не толькі.

Салігорскі краязнаўчы музей

На адмысловай выстаўцы прадстаўлена каля 250 ёлачных упрыгажэнняў другой паловы мінулага стагоддзя. Як расказала галоўны захавальнік фондаў Салігорскага краязнаўчага музея Кацярына Кароль, збіраць калекцыю сталі, калі жыхары горада і раёна пачалі прыносіць у музей савецкія ёлачныя цацкі: «Людзям было шкада выкідаць каштоўныя прадметы, з якімі звязана шмат прыемных успамінаў, але патрэба ў іх знікла — з'явіліся больш сучасныя і зручныя ў выкарыстанні цацкі. Мы вырашылі даць прытулак у сябе старым упрыгажэнням, якія адлюстроўваюць дух таго часу, і ў пэўны момант зразумелі, што іх сабралася дастаткова, каб зрабіць выстаўку».

На агляд выставілі ёлачныя ўпрыгажэнні 60—80-х гадоў мінулага стагоддзя, але ў калекцыі таксама ёсць асобнікі 40—50-х гадоў. «У перыяд Вялікай Айчыннай вайны вялікае распаўсюджанне атрымалі самаробныя цацкі, якія стваралі з таго, што трапіла пад руку. Так, на выстаўцы прадстаўлена ўпрыгажэнне ў форме пяціканцовай серабрыстай зоркі, якое было зроблена са шчыльнага кардона практычна адразу пасля вайны», — адзначыла галоўны захавальнік фондаў музея.

Усе экспанаты на выстаўцы нібы ілюструюць усё тое, што было характэрна для савецкіх краін у момант вырабу цацкі. Калі ў пачатку 50-х гадоў са шкла рабілі фігуркі бытавых прадметаў, жывёл і людзей, то ў канцы 50-х і пачатку 60-х гадоў у моду ўвайшлі цацкі з выявамі гародніны. «У гэты перыяд у СССР рабілі акцэнт на развіцці сельскай гаспадаркі, таму на выстаўцы дэманструюцца навагоднія фігуркі кукурузы, памідораў, цыбулі, яблыкаў і груш, — распавяла Кацярына Кароль. — У гэты перыяд таксама папулярнай тэмай было засваенне космасу, таму ў калекцыі ёсць некалькі цацак у выглядзе планет, ракет і дзяцей, апаранутых у касцюмы лётчыкаў і касманаўтаў». Выстаўка ў Салігорскім краязнаўчым музеі будзе доўжыцца да 15 студзеня.

Дом-музей І з'езда РСДРП

Тым часам у філіяле Нацыянальнага гістарычнага музея Рэспублікі Беларусь праходзіць выстаўка ёлачных цацак «У госці да казкі». У экспазіцыі больш за 700 ёлачных упрыгажэнняў 1940—1980-х гадоў з прыватных збораў бабруйскага калекцыянера Галіны Жук. «Наведваўшы гэтую выстаўку, вы зможаце на свае вочы пабачыць вярхоўкі, шары, домікі, грыбочкі, ліхтарыкі, бусы, святлафоры, матрошкі, суквецце казачных персанажоў, якія выраблены ў розных тэхніках і з розных матэрыялаў, а ўнікальныя святочныя маскі мінулага стагоддзя распавядаюць гасцям музея «свае гісторыі», — адзначаюць арганізатары.

Да ўвагі наведвальнікаў таксама іншы сімвал свята — святочныя паштоўкі. Ёсць магчымасць пабачыць, якімі

былі навагоднія карткі ў той час і што жадалі адно аднаму паўстагоддзя таму.

Мастацкая галерэя Міхаіла Савіцкага

Экспанатамі святочнай выстаўкі «Што расце на ёлцы?» сталі шары, фігуркі, гірлянды і верхавінкі, выпушчаныя ў 1940—1980 гадах. Большасць прадстаўленых цацак сабрала мінчанка Алена Кастрыцкая. У экспазіцыі ёсць вырабы з розных матэрыялаў: шкла, ваты, пластыку, картону. Наведвальнікі змогуць убачыць як разнастайнасць ёлачных шароў з рознымі відамі пакрыцця, напыленнем і роспісам, так і больш мудрагелістыя формы — ледзяшы, ліхтарыкі, шышкі. Дэманструюцца і больш рэдкія экзэмпляры, сярод якіх — ватныя і шкляныя цацкі ў выглядзе персанажоў казак, людзей розных прафесій і народаў СССР, карданажныя і шкляныя фігуркі жывёл, мантажныя цацкі з пацерак і шклярусы, гірлянда са сцяжкаў, карнавальныя маскі. Прапануецца таксама паглядзець і на рэпрадукцыі навагодніх выпускаў дзіцячых часопісаў 1957—1962 гадоў.

«Гісторыя ёлачнай цацкі налічвае стагоддзі, і многія пагодзяцца, што ў старых навагодніх упрыгажэннях ёсць асаблівы шарм. Найбольш цэняцца савецкія цацкі. За сваю гісторыю навагоднія ўпрыгажэнні перажылі не адну трансфармацыю. Выстаўка дае магчымасць прасачыць за традыцыйнай вытворчасцю ёлачнай цацкі і тэндэнцыямі ва ўпрыгожванні ёлкі. Паглядзець на навагоднюю калекцыю будзе цікава тым, хто сам упрыгожвае ёлку цацкамі, якія засталіся з савецкіх часоў, і тым, хто выбірае сучасныя ўпрыгажэнні, але любіць эстэтыку савецкага Новага года», — адзначылі арганізатары.

Акрамя таго, у гасцей ёсць магчымасць паглядзець архіўныя відэа аб тым, як сустракалі Новы год у Мінску ў першыя пасляваенныя дзесяцігоддзі. Наведаць выстаўку можна да 17 студзеня.

Вялікі тэатр

Тое, як выглядае сучасная ёлачная цацка, мы цудоўна ведаем: крамы штогод прапаноўваюць безліч прадукцыі, якая задавальняе ўсіх, акрамя апантаных аматараў мастацтва. Калі не знаходзіцца таго, што хочацца бачыць на навагодняй ёлацы, трэба зрабіць гэта самому, і такую ініцыятыву ўжо традыцыйна падтрымлівае Нацыянальны акадэмічны Вялікі тэатр оперы і белета. «Вытанчаныя балерыны, чароўныя гадзіннікі, жар-птушкі і залатыя рыбкі, Маленькі Прынц і Бураціна з Пінокія, Снежная Каралева, ялінкі самых розных колераў і памераў, Шчаўкунчык, сярэбраныя сняжынкы і званочкі, навагоднія шары і хлапушкі — каля 70 лялек

і самых розных вырабаў, створаных рукамі дзяцей, іх бацькоў, бабуль і дзядуль, навучэнцамі школ і цэнтраў, даслалі ў гэтым годзе на сямейны конкурс «Навагодняя тэатральная цацка», які Вялікі тэатр Беларусі праводзіць ужо сёмы раз», — расказалі арганізатары.

Цацкі зроблены з самых розных матэрыялаў: пачынаючы ад гліны і пап'е-машэ да нітак, папяровых сурвэтак і нават абгортка ад цукерак. Па словах арганізатараў, некаторыя сем'і прымаюць удзел у конкурсе ўжо не першы год. 27 снежня адбудзецца ўрачыстае ўзнагароджанне ўладальнікаў прызавых месцаў, а таксама ўсіх удзельнікаў. Дарослых і маленькіх глядачоў чакаюць навагоднія інтэрактыўныя гульні і конкурсы.

Юўгенія ШЫЦЬКА

Ёлачныя цацкі з выстаўкі ў Нацыянальным гістарычным музеі
Фота БелТА

Па слядах паэта

Філіял «Хата-музей Петруся Броўкі»

Літаратурны музей Петруся Броўкі

Саракагадовы юбілей святкуюць сёлета два Філіялы Дзяржаўнага музея гісторыі беларускай літаратуры: Літаратурны музей Петруся Броўкі і Хата-музей Петруся Броўкі ў вёсцы Пуцілкавічы. Гісторыя іх пачалася ў хуткім часе пасля смерці пісьменніка: 10 ліпеня 1980 года тагачасны Старшынёй Савета Міністраў Беларускай ССР А. Н. Аксёнавым была падпісана пастанова «Аб увекавечванні памяці народнага паэта БССР П. У. Броўкі (Петруся Броўкі)».

Дом пад нумарам 30

Музей паэта ў сталіцы быў створаны ў цэнтры, на вуліцы Карла Маркса — менавіта тут, у доме пад нумарам трыццаць, у чацвёртай кватэры, з 1951 па 1980 год жыла сям'я Броўкаў. Сёння гэты будынак — помнік архітэктуры пачатку ХХ стагоддзя, адзін з самых прыгожых старых дамоў у цэнтры, пабудаваны ў стылі мадэрн архітэктарам Генрыхам Гаём.

Для арганізацыі музея неабходна было выводзіць кватэру з жылога фонду. 15 лютага 1982 г. выканкам Мінгарсавета прыняў рашэнне «Аб размяшчэнні літаратурнага музея П. Броўкі ў г. Мінску». Міністэрству культуры было дазволена правесці невялікую перапланіроўку памяшканняў, неабходную пад экспазіцыю музея. У мэтах размяшчэння фондаў, бібліятэкі і навуковага аддзела ў склад музея ўвайшло службовае нежылое памяшканне ў цокальнай частцы дома.

Першым дырэктарам Літаратурнага музея Петруся Броўкі стала жонка народнага паэта Алена Броўка. Пад яе кіраўніцтвам распачалі працу па падрыхтоўцы да адкрыцця — пачалося камплектаванне штату супрацоўнікаў, папярэдні адбор дакументаў, фотаздымкаў, аўтографу, лістоў і іншых матэрыялаў, звязаных з дзейнасцю паэта, і камплектаванне музейных калекцый. Стварылі асноўны і дапаможны фонды музея.

Алена Броўка не надоўга перажыла мужа: восенню 1981 года рэзка пагоршыўся стан здароўя, і 15 жніўня 1982 года яе не стала. Аднак за нядоўгі перыяд дзейнасці на пасадзе дырэктара музея яна паспела заклаці асновы для таго, каб папулярна заваць і ўвекавечыць дзейнасць народнага паэта, таленавітага лірыка, адказнага палітычнага і грамадскага дзеяча.

Другім дырэктарам музея стаў сын пісьменніка. Юрый Броўка быў адным з найлепшых спецыялістаў у сваёй галіне: працаваў у Інстытуце дзяржавы і права Акадэміі навук Беларусі, а з 1965 да 2017 гг. — у БДУ, спачатку на кафедры тэорыі і гісторыі дзяржавы і права юрыдычнага факультэта, а потым на кафедры міжнароднага права факультэта міжнародных адносін; як член дэлегацыі БССР прымаў удзел у канферэнцыях ААН. Пасля атрымання Беларуссю незалежнасці ў 1991 годзе актыўна ўдзельнічаў у абмеркаванні інтэграцыйных праектаў на постсавецкай прасторы, намагаючыся ў прававым вымярэнні захаваць незалежнасць самастойнай дзяржавы.

Юрый Пятровіч быў дырэктарам Літаратурнага музея Петруся Броўкі 24 гады — з 1982 да 2005. Менавіта ён развіў музей, стварыў базу для сучаснага навуковага супрацоўніка. Пад яго кіраўніцтвам былі адноўлены ў ранейшым выглядзе мемарыяльныя пакоі, падрыхтавана памяшканне для размяшчэння экспазіцыі. Працу па мантажы першай экспазіцыі музея завяршылі да канца кастрычніка 1984 года, а ўжо 29 снежня Літаратурны музей Петруся Броўкі прыняў першых наведвальнікаў.

У 2017 годзе Юрый Пятровіч перадаў на захаванне 17 чамаданаў з асабістай перапіскай свайго бацькі, нататкамі, чарнавікамі, фотаальбомамі, узнагародамі і іншымі каштоўнымі рэчамі.

Цяпер Літаратурны музей Петруся Броўкі — філіял Дзяржаўнага музея гісторыі беларускай літаратуры. Пад кіраўніцтвам загадчыка Наталлі Мізон змяніў стратэгію працы на «культуру ўдзелу», калі наведвальнікі становяцца актыўнымі ўдзельнікамі музейнага жыцця, на пашырэнне кола па камунікацыі і культурным узаемадзеянні Літаратурнага музея Петруся Броўкі,

інфармацыйны і каштоўнасны абмен паміж прадстаўнікамі разнастайных прафесійных, сацыяльных і ўзроставых груп, якія ўваходзяць як у рэальную, так і патэнцыяльную аўдыторыю музея.

Напрыклад, цяпер ладзіцца святочная праграма «Новы год у Броўкі», паўдзельнічаць у якой можа невялікая група наведвальнікаў, спрэс інтэрактыўная: гэта майстар-класы па стварэнні папяровых анёлаў, гульні «Мінск вачыма Петруся Броўкі» і «Сэт», квэсты па экспазіцыі. Днямі ў сценах установы адкрылася часовая выстаўка «Акадэмік Мікалай Нікольскі: жыццё ў гісторыі». Якая сувязь паміж Петрусём Броўкам і Мікалаем Нікольскім? Выбітны вучоны стаяў каля вытокаў стварэння Беларускага дзяржаўнага ўніверсітэта, быў кіраўніком секцыі этнаграфіі і фальклору Інстытута гісторыі Акадэміі навук БССР, а пазней узначаліў і сам інстытут. З самага пачатку стварэння гістарычнага факультэта БДУ ў 1921 г. ён узначаліў кафедру гісторыі старажытнага свету і сярэдніх вякоў, а пасля яе падзелу ў 1938 г. — кафедру гісторыі старажытнага свету. Першы на тэрыторыі Беларусі

Фрагмент экспазіцыі Хаты-музея Петруся Броўкі.

ўніверсітэт з'яўляецца і альма-матар Петруся Броўкі: паэт скончыў літаратурна-лінгвістычнае аддзяленне педагагічнага факультэта БДУ ў 1931 годзе. М. Нікольскі і П. Броўка ў адным годзе справілі нава-селе і сталі суседзямі: вучоны засяліўся ў дом пад нумарам 30 на вуліцы Карла Маркса ў трэцюю кватэру.

Прадстаўлены на выстаўцы асабістыя рэчы акадэміка і частка яго архіва раскрываюць факты біяграфіі даследчыка. Знаёмячыся з жыццём і працай гісторыка і акадэміка Мікалая Нікольскага, мы можам лепш зразумець эпоху, сведкам якой быў народны паэт Беларусі Пятрусёў Броўка.

Броўкаў чароўны край

Музей пісьменніка ў маляўнічай вёсцы Пуцілкавічы Ушацкага раёна Віцебскай вобласці быў заснаваны на месцы сядзібы, дзе жыла сям'я будучага народнага паэта.

Варта наведваць гэты прыгожы ўзгорысты куток Бацькаўшчыны, багаты на празрыстыя невялікія азёры, крыштальна чыстыя крыніцы і імклівыя ручаі, самыя разнастайныя лясы, каб зразумець, адкуль надзвычай тонкі лірызм і глыбокая захопленасць, замілаванасць роднымі краявідамі ў вершах Петруся Броўкі. Асабліва прыгожа тут улетуць: рака Вушачка на сваіх хвалях адлюстроўвае мільярды залатых і срэбных позіркаў: удзень — сонца, а ўночы — месяца. Навокал — смарагдавы дыван сакавітай травы, дзікарослыя хмызнякі, густыя бары, найчысцейшае паветра з ўсёй палітрай адценняў летніх водараў кветак. Ёсць сваё хараво і ў час зімовага зацішша, калі магутныя карані векавых лясоў і спляценні танючых каранёў красак адпачываюць, набіраюцца сіл

на новы віток у цыкле спрадвечнага кругазавероту жыцця і смерці...

У пабудаванай спецыяльна пад музей хаце (ад аўтэнтчнай, спаленай падчас вайны, засталіся толькі фрагменты) размешчана экспазіцыя з дзвюх частак — этнаграфічнай і літаратурнай. У этнаграфічнай адлюстраваны побыт сялян пачатку ХХ стагоддзя, а ў літаратурнай — асаблівасці жыцця і творчасці пісьменніка: менавіта гэты куток Айчыны — яго малая радзіма, у гэтым краі ён нарадзіўся і рос, знайшоў першыя сяброў, напісаў першыя вершы. Пра паэта сведчаць арыгінальныя дакументы, паперы, копіі рукапісаў, выдадзеныя творы, фотаздымкі, асабістыя рэчы.

У 2014 годзе Хата-музей Петруся Броўкі, як і літаратурны музей у сталіцы, стала філіялам Дзяржаўнага музея гісторыі беларускай літаратуры. Музей размешчаны ў памяшканні плошчай 112 квадратных метраў, уяўляе сабой драўляны дом з акуратным ганкам, таксама выкананым з дрэва. Побач — помнік з надпісам пра маці паэта.

Наведванне музея ў беларускай глыбінцы навявае думкі пра сялянскае жыццё паэта ў пачатку мінулага стагоддзя і дае адчуванне асаблівай атмасферы, якой пазбаўлена па-вар'яцку імклівае, мітуслівае жыццё вялікіх гарадоў.

Шмат чаго трымаецца на энтузіязме супрацоўнікаў: загадчык філіяла і наглядчык — увесь штат установы. Міхаіл Сус, нягледзячы на пасадку кіраўніка, акрамя таго, што сустракае групы турыстаў і праводзіць экскурсіі, робіць і іншую працу па доглядзе музейнай тэрыторыі: высаджвае кветкі, прыбірае лісце, рамантуе паломкі, косіць траву, прыбірае. Кар'ера пачалася ў 1995 годзе з пасадкі малодшага навуковага супрацоўніка. «Спачатку было цяжка, а цяпер прывык, — распавядаў ён падчас гутаркі. — Адно што робіцца тужліва, калі цемра накрывае наваколле. Ведаеш: побач — хаты, ды святла ў іх няма...» Але з розных куткоў Беларусі прыязджаюць аматары прыгожага пісьменства, часам заходзяць паразмаўляць ляснічыя, тэлефануюць сябры. Неяк з Кракава перадалі матэрыялы краянаўцы Францішка Вярэнькі, які тут жыў і ў апошнія дзесяцігоддзі XIX стагоддзя вывучаў мясцовасць, займаўся археалогіяй. Крайнаўствам захоплены і Міхаіл Сус: гадзінамі можа распавядаць гісторыю, падрабязнасці мясцовых знаходак і даследаванняў. А яшчэ пра тое, што можа стаць аб'ектам новых даследаванняў: у ваколіцах шмат гарадзішчаў і курганаў. Многія былі раскапаны ў савецкі час, але ёсць і амаль нескранутыя. Паблізу — польскія і французскія пахаванні, а недалёка — так званы Галодны могільнік. Хоць на ім і рабіліся раскопкі, сур'ёзных даследаванняў не праводзілася. У адным са старажытных пахаванняў знайшлі рэшткі жанчыны арыстакратычнага роду з упрыгожаннямі. Знаходзілі ў ваколіцах і каменныя крыжы з надпісамі. На адным з пахаванняў, як распавядае М. Сус, камяні з надпісамі выкладзены ў асаблівым парадку, быццам на нешта ўказваюць. Шмат было ў гэтым краі храмаў — пасля рэвалюцыі літаратуру з іх вывозілі абозамі. Былі знішчаны і старажытныя кнігі, і цэрквы. Потым на фундаментах некаторых з іх пабудавалі крамы, але прадаўцы, якія там працуюць, перакананы: месцы святыя не даравалі людзям святатцава. Народ вяртаецца да веры: ёсць у ваколіцах і спецыяльна абсталяваная святая крынічка, вядомая з даўніх часоў, куды людзі прыязджаюць па Божую ласку і ацаленне.

...Старэнькія хаткі ўздоўж вуліцы, такое ж бяздонна-шэрае неба, як і стагоддзе таму, калі юны Пятрусёў любавалася харавом вечавага захаду сонца ці, упершыню закаханы, сустракаў світанне. Не хапае толькі яго самога ды вясёлага, а можа, заклапочанага працай перагуквання галасоў вясцоўцаў, задумнага, а можа, і жартаўлівага разліву народнай песні, што спывалі ад паўнаты душы, з якой рвалася вонкі адлюстраванне навакольнай прыгажосці.

Па матэрыялах музея падрыхтавала Яна БУДОВІЧ

Адкрыў для сябе скарбы нацыянальнай літаратуры

Ці лёгка спускацца з гары?

Падборкай вершаў Насы Кудасавай «Ззяць найсвяцейшай з музык» пачынаецца снежаньскае «Полымя». Назва падборкі настрайвае на ўзнёсла-рамантычна-любоўна-лірычны лад, але ў саміх творах нерв, які «ззяе» ярчэй ад астатніх, — гэта нерв болю: ад нераздзеленасці не кахання, а таго ўнутранага стану і свету, у якім яно месціцца і патрабуе выйсця — а выйсця быццам і няма... Больш страты: адзін з вершаў прысвечаны памяці Ігара Канановіча (1983—2016) — паэта, які, згодна з адной з версій, праз цяжкае матэрыяльнае становішча скончыў жыццё самагубствам. Немагчыма дарэшты зразумець і ўсвядоміць: сёння ты бесклапотна дзелішся з сябрам уражаннімі і планами, абмяркоўваеш працтанья кнігі, а заўтра палосы навін стракаць жудаснай весткай: адбылася трагедыя, ураваць не здолелі... Больш ад немагчымасці ахапіць чалавечым розумам, абмежаваным фізіялагічнымі рамкамі ўспрымання, працяг фізічнага існавання ці хаця б пераканацца ў яго наяўнасці:

*мёртвым не баліць, а мне — баяльц,
баяльц мае мёртвыя,
колькі ні замоўчвай, ні выкрэслівай,
ні перагортвай,
колькі ні спрабуй трымацца верай
у паняверцы...
мёртвыя мае, ну як там? пішацца вам?
пяецца?
ці хапае крылаў анёльскіх —
без рук рукацца?*

Нізка вершаў Анатоля Зэкава пад агульнай назвай «Жыць і марыць» запамнілася ўдалай метафарай: «душы адтаюць у храме // і мякчэюць, // быццам воск у свечках». Рымты некаторых твораў А. Зэкава быццам наўмысна адсылаюць да класікаў. Чытаеш: «І гулкае зязюльчына “ку-ку”, // і гром з маланкай, і дугу-вясёлку, // і сонца, што садзіцца за раку...», а ўваччу — Купалава «Спадчына»: «І тое нуднае гнягят // Бляяне-зоў на пасьбішчы, // І крык вароніных грамад // На могілкавым кладзбішчы». А аўтарскае сцвярдзэнне «Нялёгка пад гару ісці, // з гары спускацца ўсё ж лягчэй...» дык і ўвогуле падаецца спрэчным. Альпіністы ведаюць: чым больш стромая гара, тым складаней па ёй спусціцца. Найбольш удалым падаюцца лаканічныя чатырохрадкоўі, дзе сканцэнтравана думка без зацягнутых разважанняў:

*Прачынаюся раницай
і адно непакоіць:
як балюча мне раницца
кожны дзень аб былое.*

Заслугоўвае ўвагі і нізка вершаў Зінаіды Дудзюк пад назвай «Зоркі свецяцца ў ваках». Філасофскі роздум і асэнсаванне быцця — асноўныя матывы паэзіі З. Дудзюк, прадстаўленай на старонках выдання.

Проза ў нумары таксама разнапланавая: закончэнне рамана Міколы Адама «Адаптацыя», апавяданне Алеся Бычкоўскага «Замарочча» і апавяданні Арыны Гардзеі, падобныя на прытчы.

Мікола Адам распавядае пра жыццё ў вёсцы (вонкавы ўзровень) і пра тое, як змяняўся ўнутраны свет героя, адаптаваўся (адкуль і назва твора), трапіўшы на шлях супрацьстаяння з тым адмоўным, што сімвалізуе вобраз Вёскі (сутнасны ўзровень). Расповед паглынае з першай старонкі.

Аўтарскі стыль не падобны ні на чый іншы: словы кладуцца ў канву апавядання як цагліны ў сцяну: жорстка, важка, без кроплі вады, кожнае — на сваім месцы, без ценю самалюбавання, калі хочацца падаць сябе ў найлепшых адценнях. Тут не знойдзеш апісанняў лагодных вясновых краявідаў ці замілавання бярозкамі ды васількамі. Замест гэтага цябе ўсмоктвае змрочная багна ў свядомасці людзей, апісаная аўтарам з псіхалагічнай дакладнасцю.

Апавяданне Алеся Бычкоўскага таксама не расчаруе: з першых старонак яно падаецца фантастычным, і толькі бліжэй да завяршэння разумееш, што ў ім няма нічога звышнатуральнага.

Невялікія расповеды Арыны Гардзеі паказваюць унутраны свет юнай рамантычнай асобы, што дапамагае зірнуць і на сябе з крыху іншага ракурсу, іншымі вачыма.

Рубрыка «Галасы свету» знаёміць з прозай Арамбілета, сучаснага пісьменніка з Дамініканскай Рэспублікі. У апавяданні «Зусім іншая Алейда» (перастворанае з іспанскай мовы на беларускую Рыгорам Лешуком) пісьменнік спалучае аповед пра паўсядзённае жыццё простага жанчыны, мясцовай актрысы, з экскурсам у гісторыю каланізацыі Амерыкі іспанскімі канкістадорами.

Яна БУДОВІЧ

Аднойчы шчасце...

Па традыцыі ў канцы года «Нёман» прадстаўляе творы даволі сур'езныя і задумленыя. І для пісьменнікаў, і для чытачоў надыйшла пара падводзіць вынікі, вызначаць арыенціры, што, магчыма, апошнім часам пахіснуліся, прымусячы сумнявацца нават у самым надзейным ды трывалым. Аўтары часопіса звяртаюцца да вечных каштоўнасцей, у якіх знаходзяць адзінае выратаванне: любові, свабоды, прыгажосці...

Найлепш гэта ілюструе першы прызачны твор нумара пад назвай «Ікар» — аўтар Анатоль Андрэеў пазначыў як раман-развітанне. У цэнтры ўжо звыклага сюжэта — адораны чалавек, пісьменнік. Яго віна толькі ў тым, што дазволіў сабе свабодна думаць: «воляй ці няволяй» творца разгадвае нешта значнае ў сваім тэксце. Перад чытачом і антыўтопія, і міф, і дэтэктыў, і любоўны раман — у гэтым аб'яднанні хаваецца пэўны намёк на постмадэрнізм. Спрыяе таму і яшчэ адна асаблівасць, якая заўважаецца ў самым пачатку, — поўная безапеяляцыйнасць высоўваючы, яго іронія (сюды ж — звароты кшталту «шаноўныя», «спадары харошыя», «паважаныя», заўвагі «калі хто не зразумеў», «я вас малю», «ці ведаеце»). Пазней становіцца зразумела: мэта — дыскусія з рускімі класікамі.

Што тычыцца стылю, то гэта Фёдар Дастаеўскі, які згадваецца ў разважаннях такога плана: «Аднойчы... ох ужо гэтае праславутае аднойчы (або “жылі-былі”, або “неяк раз”, “даўным-даўно” і гэтак далей), няўжо ніяк нельга абысціся без абрыдлага, зацяганага, нібы Біблія, “аднойчы”... мабыць, нельга, таму што ўсё калі-небудзь пачынаецца аднойчы... Аднойчы я абсалютна выпадкова... (а то яшчэ “раптам”, ці не жадаеце? — аў, Фёдар Міхайлавіч, вы грашылі гэтым выклічнікам у сваім вядомым Злачынстве), яшчэ больш зацяганае, чым “аднойчы”, ужо нават з адценнем пошласці, засаленасці, нячыстага налёту, якія ўзніклі ад неапраўдана частаты выкарыстання...» Што тычыцца зместу, то гэта Антон Чэхаў. Разумных людзей, сцвярджае герой, пісьменнік не матывуе, а дэмаралізуе: маўляў, гуманіст Чэхаў здраджвае

чалавеку, бо прызнае яго права быць шчаслівым, але адмаўляе гэтаму праву з мары ператварацца ў рэальнасць. Герой жа Анатоля Андрэева — разумны чалавек, які можа быць шчаслівым насуперак усяму. Твор атрымаўся арыгінальным, але... даволі штучным.

Апавяданне Анатоля Казлова «Тралебуснае шчасце» ў перакладзе з беларускай мовы Алега Пушкіна, наадварот, падаецца натуральным і вытрыманым. Класічная гісторыя аб

няўдачлівай жанчыне за 50, нягледзячы на ўсю складанасць абставін, у якіх яна апынулася, не выглядае сумнай ці трагічнай. Гэтаму паспрыяў лёгкі стыль, красамоўныя дэталі і па-майстэрску створаныя жаночыя вобразы. Аўтару, відаць, уласцівы фаталізм, але ў дадзеным выпадку ён выглядае не як жорсткі прысуд, а як згода з наканаванасцю, нібы засцераганне ад нягод.

Друкуецца ў «Нёмане» і «Доўгі шлях да прызнання» Алены Чыжэўскай — фрагмент мастацка-дакументальнай аповесці «Роднай зямлі музыкант». Твор прысвечаны нацыянальнаму кампазітару Станіславу Манюшку, урываючыся ў перыяд з 1848 па 1858 год у жыцці творцы.

Паэтычная частка апошняга ў годзе нумара прадстаўлена вершамі чатырох аўтараў — Казіміра Камейшы («Імкнецца ўдалачынь заповітная вярста» ў перакладзе на рускую мову Міхаіла Кулеша), Андрэя Скарыніна («Я дзіўны храм у душы сваёй узвёў...»), Сяргея Белазёрава («Бачыш, як бывае ў людзей...»), з прадмовай Андрэя Каровіна і Таццяны Курмазі («Вецер у спіну»). Найбольш цэласнай атрымалася падборка першага з пераліку паэта, якую завяршаюць вершы з летнімі, а часцей вясновымі матывамі, што прыхоўваюць не толькі надзеі, але і сумненні:

*Ласточки перед дождем тревожат.
Что же значит низкий их полет?
Предвкушенья счастья — или,
может,*

Будет всё как раз наоборот?

Між тым Казімір Камейша нібы сцвярджае: трывога — хай і неабходнае, але часовае пачуццё, якое не перашкаджае ўбачыць наперадзе новыя дарогі.

Юўгенія ШЫЦЬКА

Цуд-ёга па-над белымі палямі

У мінулым годзе на гэтым самым месцы даводзілася расейваць скептычны антыкалядна-антынерцыйны настрой, гэтым жа разам нават не ведаеш, наколькі не толькі каляднае, але і абсалютна любое святочнае пачуццё легітымна і які орган гэтую легітымнасць раздае (а таксама ці можна выенчыць яе недзе па адпаведнай зніжцы). Штосьці мяняецца, штосьці не хоча мяняцца, але адзіны з пазітыўных астраўкоў стабільнасці — каляндарна-часавы сімулякр, згодна з меткай «снежань» на якім можна зноўку нядоўга паспадзявацца на ірацыянальна добрае.

Але «Малодосць» у прадмове вымалёўвае сваю карціну свету шырай за паняцце добра і разам з гэтым наракае «цудам жыцця» любую нечаканасць, незалежна ад яе знака, станючычага ці адмоўнага.

Калумністыка гэтага часопіса, на мой суб'ектыўны погляд, звычайна не самы цікавы раздзел з не самымі яркімі і інфармацыйна насычанымі тэкстамі, і дзякуючы гэтаму так прыцягвае ўвагу Зміцер Кузменка. У сваёй «Каляднай песні» ён праз спляценне мастацкага і публіцыстычнага стыляў расказвае пра гісторыю аднайменнага твора Чарльза Дыкенса. Публіцыстычная частка матэрыялу складаецца з невялікіх невідавочных факцікаў і заканчваецца, сярод іншых пытанняў-няўпэўненасцяў-спадзеваў, той спасылкай на сучаснасць, якія заўсёды прыемна знаходзіць у месцах, дзе такіх авантур не чакаеш.

Паэтычны блок распачынаецца падборкай Дзіяны Ганчарык. Падыход да любоўнай лірыкі і ўвогуле дыялагічна-кінестэтычны: спалучэнне зваротаў і кароткіх радкоў дае адчуванне маўленчай інтымнасці

сяброўскага кшталту. І на кантрасце з гэтым — апошні верш, які асобна ад астатніх надрукаваны на наступнай старонцы. «Цуд нараджэння», быццам у палеміцы з прадмовай да нумара часопіса, набывае сваю афарыстычную і змрочную

трактоўку. Увесь верш, у адрозненне ад астатніх, з большага будуюцца за кошт аповеду ад трэцяй асобы, што, з аднаго боку, дазваляе пагуляць з моцнымі фармулёўкамі быцця, а з другога — робіць такой вострай дыялагічную канцоўку. Усяго дзве рэплікі, пытанне і адказ, паміж якімі за кошт драбязы ўзнікае моцнае напружанне.

Адрасу супраць сябе настрайвае Аксана Гаджыя, да чыёй вершаванай падборкі дастасоўваецца яе ліст, у якім яна расказвае сваю гісторыю сутыкнення з Беларуссю і беларускай культурай (нарадзілася аўтарка ў Малдове). А напрыканцы і ўвогуле прызнаецца, што не лічыць «сябе паэтам, хутчэй жанчынай, якая ўмее кахаць, якая ўся і ёсць каханне». Вершы цалкам адпавядаюць такой аўтахарактарыстыцы. Застаецца запытацца: ці не забыліся ў часопісе на імгненне, што такога кшталту

інклюдзія — крышачку нефармат выдання пра літаратуру?..

Наста Дадонава ні ў чым асабліва не прызнаецца (акрамя таго, што раней «не пісала вершаў на тэму кахання, прыроды»), але сітуацыя з тэкстамі амаль тая ж: юнацкая павярхоўнасць і вобразная трывіяльнасць. І нават эпіграф з Анатоля Сыса не ратуе — няўжо ён цяпер настолькі ў мэйнстрыме, што адно яго згаданне не сведчыць ні аб чым наогул?..

Вядома ж, не абысціся без каляднай прозы. Дзмітрый Рубін лампава гуляецца з асацыятыўнымі сувязямі імені «Чарлі», Маргарыта Латышкевіч друкуецца НЕ з «Векам людзей». Акрамя гэтага, у калабарацыі з Інстытутам журналістыкі БДУ надрукавана некалькі апавяданняў студэнтаў кафедры літаратурна-мастацкай крытыкі — таго ж каляднага напрамку.

Данііл ЛЫСЕНКА

З руін і папялішчаў у квітнеючую сталіцу

Праспект Незалежнасці, Плошча Перамогі, Кама-роўка, Няміга... Гледзячы на сучасны Мінск, цяжка ўявіць, што пасля Вялікай Айчыннай вайны горад стаяў у руінах. Яшчэ больш складана ўявіць, колькі намаганняў было прыкладзена, каб яго аднавіць. Аднак менавіта фотамастацтва дазваляе дакрануцца да мінулага. Час на фотаздымках спыніўся, таму, разглядаючы іх, мы становімся сведкамі адлюстраваных у кадры падзей.

Цудоўную магчымасць убачыць фатаграфіі Мінска «да/пасля» дае кніга-альбом «Мінск: з руін да росквіту» («Мінск: из руин к процветанию»), падрыхтаваная выдавецтвам «Беларуская Энцыклапедыя імя Петруся Броўкі» супольна з Беларускім дзяржаўным архівам кінафотадэкаў.

Падрыхтаваў выданне вядомы беларускі гісторык, прафесійны экскурсавод, аўтар многіх навуковых прац па гісторыі Мінска і іншых гарадоў Беларусі Іван Сацукевіч. «Мая задача як вучонага — падабраць эксклюзіўныя фотаздымкі з багатай калекцыі архіва, сістэматызаваць іх і падрыхтаваць гістарычныя даведкі, тэксты. У кнізе 12 частак, якія распавядаюць пра знакі аб'екты і раёны. Фактычна «Мінск: з руін да росквіту» — мікс паміж фотаальбомам і навукова-папулярнай кнігай. Гэта захапляльнае падарожжа ў часе і прасторы. Гартаючы старонкі, можна прайсціся па сталіцы БССР 1940—1970-х, адчуць савецкую эпоху, паглядзець, як горад быў разбураны пасля вайны, як аднаўляўся і змяняўся, параўнаць з сучаснасцю. Цікавостка кнігі ў тым, што мы скарысталіся метадам паралельнага выстаўлення гістарычнай і сучаснай фатаграфіі. А дзякуючы QR-кодам чытачы змогуць убачыць

відэаздымку пасляваеннага Мінска», — расказвае аўтар.

Практычна ўсе фотаздымкі 1940—1970-х гг., якія прадстаўлены ў кнізе, былі зроблены трыма фатаграфамі: фотакарэспандэнтам БелТА Уладзімірам Лупейкам, фатаграфам інстытута «Белпраект» Яфімам Ліўшыцам і Васілём Калядой. Апошні — доктар-оталарынголог і аматар гісторыі Мінска. Фатаграфіі розных куточкаў горада Васіль Каляда рабіў пасля працы, па дарозе дадому.

Адраджэнне Мінска пачалося адразу ж пасля вызвалення горада. Гэта было не проста аднаўленне, а маштабнае будаўніцтва новай сталіцы. Пры гэтым кардынальна змянялася архітэктурнае аблічча. Падчас вайны найбольш пацярпеў і быў разбураны прывакзальны раён Мінска разам з плошчай Леніна і сучасны праспект Незалежнасці ад Галоўпаштамта да плошчы Якуба Коласа працягласцю 4 км — немцы намагаліся знішчыць чыгуначную інфраструктуру і праезд па цэнтральнай вуліцы. Іншыя раёны горада пацярпелі менш.

Горадабудаўнічай асновай новага плана Мінска стала галоўная магістраль горада — вуліца Савецкая (цяпер — праспект Незалежнасці) — разам з плошчамі Леніна (цяпер плошча Незалежнасці), Цэнтральнай (сучасная Кастрычніцкая)

і Круглай (плошча Перамогі). Другі буйны архітэктурны ансамбль ствараўся ў раёне вакала і Дома ўрада. Генплан 1946 г. амаль цалкам быў рэалізаваны ў наступныя 30—40 гадоў, стаўшы тым самым асновай для развіцця Мінска ў будучыні.

Вялікія аб'ёмы працы па расчыстцы завалаў праводзіліся тысячамі людзей уручную з выкарыстаннем прымітыўных інструментаў — лапаты, лома і кіркі. У дапамогу гараджанам адпраўляліся грузавыя машыны і першыя экскаватары на гусенічным ходзе. Разглядаючы фатаграфіі, варта звярнуць увагу на гендарныя суадносіны ў будаўнічых брыгадах: большасць працоўных — маладыя жанчыны, якія старанна выконваюць сваю працу.

Пасля вызвалення ў горадзе востра стаяла жыллёвае пытанне: людзі вымушаны былі жыць ў падвалах, часовых збудаваннях, складах. Аднак радасць вялікай перамогі, працоўны энтузіязм дапамаглі гараджанам перажыць гэты складаны час. Так, на адным з размешчаных у кнізе фотаздымкаў — від на часовыя палаткі з буржуйкамі на фоне руін цэнтра Мінска. А на першым плане стаіць маладая жанчына з грудным дзіцём, якая сімвалізуе няпросты тагачасны быт і веру ў шчаслівую будучыню.

Адзін са здымкаў на старонках кнігі-альбома раскрывае для чытача загадку хуткага азелянення цэнтральнай часткі Мінска ў 1960—1970-я гг. Як аказалася, на галоўнай вуліцы горада высаджалі шматгадовыя ліпы. Асаблівай увагі заслугоўваюць наклады на асвяцільных апорах. «Калі прыглядзецца, можна заўважыць выяву фантастычнага васілька, пазычанага са знакамітых слупкіх паясоў. Цікава, што аўтарам менавіта такога пластычнага рашэння стаў знакаміты мастак-кераміст М. Міхалап, які да вайны

быў дырэктарам мінскай карціннай галерэі. Праз 70 гадоў ужо на праспекце Незалежнасці новыя асвяцільныя мачты ўпрыгожаны такімі ж накладкамі», — каментуе І. Сацукевіч.

З цягам часу былі адрамантаваны галоўныя вуліцы Мінска, адміністрацыйныя, культурныя, навучальныя ўстановы, фабрыкі, заводы. Знішчаліся тыя, якія не ўваходзілі ў план рэканструкцыі, і будаваліся новыя. У 1948—1953 гг. былі пабудаваны «вароты горада» на Прывакзальнай плошчы, якія і сёння з'яўляюцца візіткай Мінска. Быў адноўлены будынак Вялікага тэатра оперы і балета, у якім падчас акупацыі немцы размяшчалі склады і стайню. У аднаўленні тэатра прымалі ўдзел нямецкія ваеннапалонныя.

Ілюстрацыя з кнігі.

Азеляненне цэнтральнай часткі Мінска шматгадовымі ліпамі.

З прычыны вялікай папулярнасці спорту як у БССР, так і ва ўсім СССР, хутка аднаўляліся і будаваліся новыя спартыўныя аб'екты. Так, на месцы даваеннага паўстаў новы, адноўлены стадыён «Дынама». У суверэнай Беларусі спорт таксама займае важнае месца. Сёння на праспекце Пераможцаў размяшчаюцца маштабныя спартыўныя комплексы: Футбольны манеж, Палац мастацкай гімнастыкі, Дом грэблі, Лёгкаатлетычны манеж, веладром,

канькабежны палац і Мінск-Арэна.

У 1940—1970-я гг. быў закладзены падмурак Мінска, якім мы ведаем сёння, створана архітэктурна праспекта Незалежнасці, вызначаны напрамкі і шыршы галоўных магістраляў, закладзены прамысловыя прадпрыемствы і пачата забудова жылых мікрараёнаў. З цягам часу Мінск развіваўся: былі ўзведзены новыя будынкі міністэрстваў і замежных пасольстваў, гасцініцы, гандлёвыя і бізнес-цэнтры, выраслі новыя жыллыя мікрараёны, быў адрастаўраваны гістарычны цэнтр горада. Мінск стаў яшчэ больш прыгожым, утульным і зручным.

Кніга-альбом «Мінск: з руін да росквіту» з дапамогай шматлікіх

ілюстрацый паказвае, як змяніўся горад за 75 гадоў пасля вайны. Кантрасныя фотаздымкі «да/пасля» дэманструюць, як сталіца «паўстала з попелу» і колькі намаганняў для гэтага давалася прыкладзі. На эксклюзіўных фатаграфіях можна заўважыць, што шмат гістарычных будынкаў знішчыла не вайна, а рэканструкцыя. Кніга будзе карысна студэнтам гістарычных, архітэктурных, будаўнічых спецыяльнасцей, а таксама ўсім, хто цікавіцца гісторыяй Мінска.

Дзяiana КАЗІМІРЧЫК

Масты памяці

У серыі «Дзеці вайны» выдавецтва «Чатыры чвэрці» пачыла свет кніга Расціслава Бензерука «Сустрэча ў зялёным жыцце».

Тыя, у каго вайна адняла дзяцінства, памятаюць пах выпаленай зямлі, ведаюць каштоўнасць свежага хлеба. Яны сталелі пад кананаду, спасцігалі ўрокі жыцця ў цяжкай працы, у невыносным чаканні зводак з франтоў. Яны тонкімі, бледнымі парасткамі прабіваліся праз страты і нягоды насуперак смерці, дзеля нашага жыцця і памяці пра загінулых.

Расціслаў Бензарук — адзін з тых, чые гады сталення прыйшліся на ваеннае ліхалецце.

У прадстаўленай кнізе тры тэматычныя раздзелы: маленькая аповесць «Адмеціны вайны», «Эсэ і нарысы», «Апавяданні і навела».

Героі маленькай аповесці «Адмеціны вайны» — любімыя і блізкія людзі Расціслава Бензерука. Праз прызму пранізлівых пачуццяў аўтар паказвае маму, бабулю, дзядулю... Родныя людзі дапамаглі па крупінках збіраць цёплыя і пяшчотныя ўспаміны пра загінула бацьку і ў цяжкі ваенны час ахіналі любоўю. Спасціжэнне глыбокай бацькоўскай любові,

трагізм ваенных дзён і неверагоднае жаданне дзяцей вайны жыць, вучыцца дзеля шчасця сваёй сінявокай краіны адлюстраваны ў вершах Расціслава Бензерука, якія суправаджаюць празаічныя апавед:

*Мы родам з той далёкае вайны,
Як хлебавод улетку стаў салдатам,
Калі асірацелі нашы хаты,
— Бацькоў не дачакаліся сыны.
Паўвека ўжо. З табой мы не адны.
Услед ідзе малодшых пакаленне...*

*Дык будзем жыць на праўдзе і сумленні:
Мы ж родам, брат, з далёкае вайны!*

У другім раздзеле Расціслаў Бензарук дзеліцца ўспамінамі і аповедамі пра калега па пярэ, творцаў, якія ўзбагацілі Брэстчыну талентамі. Іх ба-саногоае дзяцінства і юнацтва таксама прыпала на гады Вялікай Айчыннай вайны, пасляваенны час. Расціслаў Бензарук згадвае паэта-земляка Івана Арабейку, майстра слова, гумарыста Івана Жытко, літаратуразнаўцу Уладзіміра Содаля, паэта Рамана Левіна, акцёра Брэсцкага тэатра лялек Івана Герасевіча — ён адказна і сумленна служыць самым маленькім гледачам... Героямі нарысаў сталі жыхары вёскі Стрыганец, якія з'ездана змагаліся з фашызмам, слынныя паэты. З многімі Расціслаў Бензарук сустракаўся, плённа супрацоўнічаў.

Тут па прыгажосці мірнага жыцця, смутак і боль адлюстраваны ў апавяданнях Расціслава Бензерука, што леглі ў аснову трэцяга раздзела «Апавяданні і навела». На фоне эпохальных падзей раскрываюцца лёсы і характары простых працаўнікоў вёскі, юных змагароў. Яны першымі ўзняліся на абарону Радзімы, горда і смела глядзелі бядзе ў вочы... і перамаглі.

Замыкаючы круг памяці, аўтар кнігі зноў вяртаецца да трагічнай гісторыі свайго бацькі, які з'яўляецца прататыпам героя навелы «Сустрэчы ў зялёным жыцце». Малады хлебавод сустрэўся тварам да твару з вайной на родным полі. Нямецкі танкіст спакойна і без ваганняў стрэліў у сейбіта, пад цяжасцю гусеніц загінулі і саспелыя каласы... Шмат выпрабаванняў выпала на долю сям'і Васіля, ды і сам ён, цудам ацалёўшы тады, на родных прасторах, у 1944-м загінуў на чужбіне... Праз шмат гадоў сын Васіля ў польскім горадзе знойдзе магілу свайго бацькі і запаліць свечку... Як сімвал працягу жыцця, нястрачанай веры і незабыўнай тугі.

Кніга «Сустрэчы ў зялёным жыцце» — споведзь душы і наказ для моладзі памятаць сваю гісторыю, ганарыцца мужнасцю землякоў, якія прайшлі праз жорны вайны і зрабілі ўсё, каб іх дзеці дачакаліся новых світанкаў пад чыстым небам.

Тэма Вялікай Айчыннай вайны, малой радзімы сёння выклікае шырокую цікавасць у чытачоў. Наш час выбірае новых герояў, але бясстрашнасць, сіла духу старэйшага пакалення — самы каштоўны ўрок для тых, хто стаіць у пачатку жыццёвага шляху.

Тацяiana ДЗЕМІДОВІЧ

«Вечар будзе прачысты і зорны»

Трэба толькі моцна, ад усёй душы нечага пажадаць, тым больш на Каляды — у чароўны час, калі атмосфера поўніцца прадчуваннем цудаў і ў паветры лунае вера ў немагчымае — і ўсё добрае абавязкова спраўдзіцца. У творах аўтараў Каляднай падборкі — і ўспаміны дзяцінства, і любоў да жыцця ва ўсіх яго праявах, і разуменне: кожны дзень — цуд! Давайце злучым нашы сэрцы ў агульным рытме і пажадаем адно аднаму любові і добра...

Віктар ГАРДЗЕЙ

Калядная рапсодыя

Эсэ

1
Помню першыя ў гурбах Каляды —
Услаўленне Народзін Хрыстовых.
Белы снег, не цяжэй далягладзі —
Скрозь трывала лёг покрыву зімовы.

Бабы Марцы ля печы занятак:
Пакарміла куццёю і чаем
Ды фарсіць новай світкай, без латак.
Нанач, кажуць, мароз пакрапчэа.

Мне не выйсці. Які я работнік?
На гуменні чуваць поўніц цэпа.
Глянь, ад пеўня па сцежцы з дрывоўні
Уцякае курчо — незачэпа.

А дагнаў! Таўхануў, корміць снегам.
Тут і кара — жыла б, не тужыла.
Певень — зух, разазрэты забегам,
Кукарэкнуў, аж сад засняжыла.

Дзед стаміўся — ідзе памаленьку.
Пост ёсць пост, але вечар Гасподні.
Дзед з кашом сцехануў варывеньку,
Вынес бульбы і ўсякіх гароднін.

2
Тут гуркі, буракі ды капуста.
Самы смак для блазноты усяднай,
Не сказаць, на стала будзе густа,
Але бачна: не так ужо бедна.

Бабка Марка падлічвае стравы:
Іх дванаццаць патрэбна да свята,
Дзед Сцяпан як памочнік — рухавы:
Розных спратаў у хаце багата.

У каструльцы скаромніна, сала,
Мне на постыт кілбаскі даў лычык,
А барылку рука не ўтрымала,
А ў барыльцы не рыльца, а сычык.

Для вады лепш няма, калі смага,
На пакосе, у лесе ці ў жніва.
Дзед барылку пабоўтаў з увагай,
Каўтануў раз і два хапатліва.

Выцер вус. І мяне з падаконня
Забірае ў здзіўленні на рукі.
— То ж унучка забылі сягоння,
Выйдзем з хаты, каб меней дакукі.

3
Што згадаць? Не бяздонная памяць.
Але час адкрыцця непаўторны.
Снег рыпіць і не ятрыцца замець,
Вечар будзе прачысты і зорны.

Тупча дзед ля хлява і адрыны,
Кормім жыўнасць — карову, авечак.
Пад наветкаю лопат курыны —
Забіраем на ноч у падпечак.

Певень мог адмарозіць свой грэбень,
А ў курэй было б смеху і энку!
Вось гумно. Ток старанна падгрэбень,
Цэп ля цэпа вісяць у прасценку.

Добры Жыцень пацешыўся б дзесьці:
Важкі сноп выбіраем на покуць,
Сноп, канечне, няцяжка паднесці,
Але ростам я дзеду — пад локаць.

Дзед — хвалько. Сноп вялікі, бухматы,
Дык такія ж хлябы ў бабы Маркі.
Сенцы — насцеж, а водары — з хаты,
Пахнуць бульба, і студзень, і скваркі.

4
Мне з парога: — Мо з макам аладку?
Бабку рупіць пад печкаю вэрхал.
— Дзед-вусач, міскі стаў на парадку —
Прыйдучь гоці! Барылка хоць
з верхам?

Нас не возьмеш хлуснёй, абгаворам!
Як і трэба, у хаце прыбраная.
Вепрука закалолі — не сорам
Частваць хоць суседа, хоць пана.

Даўні звычай — сялянская бонда:
Свежыны дай і куму, і свату.
Вось кубельца зрабіў Сенья Бондар
І панёс тае «бонды» як плату.

Печ ужо не гудзе, як гудзела!
Бабка Марка сбыла сваю муку.
Кнот у лямпе падкручвай — сцямнела.
За дзвярыма — ні стуку, ні гуку.

Пра гасцей я забыўся, няйначай.
Помню: вяз па сцяне скробся голлем.

Фота Кастуся Дробава.

Ледзь ачнуся на печы гарачай —
Ці нясуць, ці вядуць у застолле.

5
Бабка ў смутку перахрысціла,
Нават цмокнула лоб мой упарты.
Сваю справу барылка зрабіла:
Між гасцямі то песня, то жарты.

Як лацвей: макацёр або — цёрла?
Вось і місачка цёртага маку.
Хоць мачай! Бабка многа нацёрла,
Дык аладкі дзівоснага смаку.

Бабка дзеду штось мовіла строга,
Да мяне — з непадробнаю ласкай:
— Малачка? Можна, сыру сухога?
Можна, хочааш любімага мяска?

Мне дванаццаці страў не адолець,
Лепш сказаць: не з'ясі і хаўрусам.
Вочы Божае Маці аж моляць:
Не паддацца ў патолі спакусам.

Дзе абраз, тут і сноп з перавяслам.
Хатка так: усё разам, і кухня.
Продкаў слава жыве. Каб не засла.
Памянулі, і лямпа ўжо тухне.

6
Вечар позні. Прапалі аблокі.
Гук струны, дзесьці блізка, пачуты.
Мне вядома, што ў небе высокім
Не ацняць пустыя пакуты.

Двор і сад у марознай абладзе.
Неяк бачыў пад яблыняй зайку,
А цяпер у заснежаным садзе
Чутна толькі яго балалайку.

У нябёсах пасеяна жыта,
Скуль і бляск — вось пастой на пагорку,
Дзе прасцяе і мясцовасць адкрыта,
Дык угледзіш Калядную зорку.

Да ішчакі прытуліцца лагоднай,
Люльку пахкае дзед мой вясёлы,
Усмехацца б каму ні заўгодна —
Бабка вучыць, што гэта анёлы.

Перад сном колькі дзіваў харошых!
То і праўда: пара ўжо дахаты.
Ноччу ў садзе па свежай парошы
Хай гуляе мой зайка вушасты.

Пятро ЖАЎНЯРОВІЧ

Накалядаваліся

Ой, як везлі ў саначках
Каляду
Ды дарожкай коўзкаю
Па ляду.

Механоша дзівіцца
З тых дароў,
Што гуртом сабралі ўсім
Ды з двароў.

Козачка падскоквае,
Бе ды ме:
— Не далі б вам гэтага
Без мяне.

— Кінь, каза рагатая, —
Гуў мядзведзь, —
Без мяне б і гэтага
Вам не мець.

Бусел дзюбай узмахнуў:
— Што прасцей?
Гэта я ўсё атрымаў
За дзяцей.

Тут цыганка ўздумала
Штось сказаць,
Ды баднула рожкамі
У бок каза.

Коўзкая дарожка,
На бяду,
Выкулілі з саначак
Каляду.

Пляшачкі, каўбасачкі,
Салцісон
Паляцелі ў гурбачкі
Пад адхон.

Пацякла з тых пляшачак
Вадкасць спрэс:
Як жа ім, гаротнікам,
Зняці стрэс?

Гэта вам, каляднічкі,
Даў урок
Сам Пан Бог, пабачыўшы
Незнарок.

Тадора ШПІЛЬКА

***

Помню: маленства, зіма...
І расчараванне без меры:
Брат старэйшы сказаў,
што Дзеда Мароза няма
і хопіць у казкі верыць!

Час праляцеў, быццам пушчаная
страла
(хоць расчараванню было багата).
Малым цукеркі пад ёлку кладу сама,
кажу: «Дзед Мароз уначы завітаў
на свята!»

...Аднойчы скрадзены цуд
вярнулі мне дзеці.

З вулкі прыбеглі, ды наперабой:
«Ён тут!»
Дзед Мароз існуе на свеце!»

Зірнула: як з іншага вымярэння,
ідзе з барадой стары,
а позірк і ўсмешка такія...

Сам Бог так глядзеў з гары
на Малятка Сваё, Ісуса...
Мусіць,

Калісьці...

...З сумёта выкапаць аўто,
паўзіці па каляіне нудна,
самотна, доўга і марудна,
амаль на пузе,
з размытай думкай ні пра што
і трошкі — аб Эльбрусе,

што лёг без коўдры і падушкі
на перавале на начлезе...

...Абрысы мар ярчэй зазвычай
ад рэчаіснасці аблічча.
І вабяць, клічуць неадольна,
іх не пачуць — не маеш волі.

Туды! Хутчэй! Я ўраз —
імгненна — птушкай!..
І тут...

Аўто на пуза села ў снезе...

Татцяна ЦВІРКА

Агеньчык у грубцы скакаў жвава, гуляўся з падкінутымі паленцамі: то лізне, то панюхае, то кусане, то абдыме пляшчотна кавалачкі дрэўца, што аддавала сваё апошняе дыханне. У хаце становілася цяплей і ласкавей ад гэтага заўзятага агеньчыка-скакуна, неяк веселей пазірала фотаздымка з рамак на сцяне, заблішчалі шклянныя створкі буфета, нават выцвілая капа на канапе здалася Дамініцы яркай і роднай.

Роднай! Тут усё ёй самае роднае, самае блізкае і дарагое. Амаль дваццаць гадоў зімовымі доўгімі вечарамі пазірала яна на вострыя ключы ад дзвярэй. Хаця прадаецца. Хутка ў яе будзе новы гаспадар і новы статус — лецішча. Хай і мізэрную суму выручыць Дамініка, але будзе спакойная, што не дазволіла старой хацінцы ступіць на сіроцкі шлях, зведаць невыносны боль, трапіўшы пад жалезную лапу экскаватара-разбуральніка, будзе ўпэўнена, што хатка спакойна адпусціць яе, не будзе нема крычаць наўздагон і ліць крыўдлівыя слёзы. А ў свае старэчыя сцены прыме дзядзьку Паўла як свайго, а ў яго ж — унука! Ах, як будзе весела табе, мая хацінка, улётку! Я рада, што ты будзеш шчаслівай.

Дамініка прынесла з залы фатэль, кінула падушку, укрылася шарсцяной коўдрай. Як утульна дома! Усё, як заўсёды. Цёплая печка, прыемны пах мятай гарбаты, кніжка на каленях... Як у дзяцінстве... Толькі мамы няма.

Мамы няма ўжо больш за год. Маладой, прыгожай, працавітай. Любімай мамачкі, якая была для Дамінікі адна за дваіх. Бо тата, марак далёкага плавання, нават і не ведае пра існаванне дачушкі Дамінікі. Так сказала матуля. І колькі ні заводзіла дзяўчынка размову пра тату — сцюдзёны мамін погляд адразу ставіў кропку на размове. А Дамініка пакутавала. Яна ж ведала, што тата недзе жыве, ходзіць у свае замежныя плаванні, напэўна, песціць яшчэ адну дачушку ці сыночка... Яе сястрычку ці браціка.

...Які ён? Да яго падобная! Бо зусім не падобная да мамы. Значыць, у яго таксама цёмныя валасы, русалчын разрэз вачэй, крыху выцягнуты завостраны нос, бровы трохвугольнай формы, якія заўсёды надаюць твару здзіўленне, пульхныя, амаль «рыбчыны» вусны... Мусіць, ён быў прыгажунам у маладосці, калі мама згубіла ад яго галаву на марскім курорце?! Адалася поўнацю, пацешыліся дзён дзесяць і нават нумарамі тэлефонаў не абмяняліся, і адрас запісала няправільна (хігрыць, напэўна, пра гэта даччы). І, мусіць, закахалася на ўсё жыццё, бо так і не прыняла нікога ў сям'ю. Удавіх яны хораша жылі-пажывалі. Марылі пра новую кватэру ў райцэнтры, збіралі грошы, лілі шчаслівыя слёзы, калі Дамініка паступіла на бюджэт у педагагічны інстытут...

Незвычайнай любоўю жыла ў Дамінічыным сэрцы матуля. Яна называла гэта «сонечнай іскрай», «божым цяплом». Дачка хацела аддаваць маме не толькі сваю дзіцячую любоў, але і незразумелую для яе пляшчоту, якую мама магла б атрымаць ад каханага мужчыны. Яна глядзіла маміны плечы, расчэсвала яе светлыя кучаравыя валасы, пляскала ў далоні ў захапленні ад новай мамінай сукенкі... Але неаднойчы лавіла сябе на думцы, што не хацела б паўтарыць маміну долю. Запляцьдзясят з хвосцікам так мала было ў матульчыным

жыцці радасці. Яна і сама прызнавалася: «Ты, мая лялечка, адзіная мая радасць! І ўсё — дзеля цябе». А дзеля сябе? Некалькі разоў з'ездзіла ў Польшчу на закупы, адзін месяц пабыла ў санаторыі, калінікалі — тэатр, цырк разам з дачкой, а астатнія дні — капеечка да капеечкі, доллар да долара і праца, праца, праца... Бытавы камбінат — агарод — хлеў — швейная машынка. У пакоі, каля любімай швейнай машыны і знайшла яе суседка цётка Ванда. Гукала-гукала: «Людка-а! Чаму карову не выганяеш! Дзе ты там? Людка-а-а!» А Людка навек спачыла... Раптоўная, лёгкая смерць... Тромб... І няма поўнай сіл, спадзяванняў, мараў жанчыны. А столькі ж планаў было! Праз год-другі ў горад выехаць думала, пажыць збіралася «для сябе», зяця ды ўнукаў чакала.

Эх, мамачка-матулечка!.. Дамініка плакала амаль год, кожны дзень. Як толькі ўспомніць — слёзы градам! А яны, гэтыя калючыя вожыкі-ўспаміны, так і хацелі зрабіць балюча. Як ёй было цяжка! Яна ніколі не была на пахаванні, а тут патрэбна самой яго арганізаваць. З суседкай ператрэслі ўсю хату — горошай не знайшлі, толькі ў кашальку «на хлеб-малако». Прышлось пазычаць, хоць ведала, што добрая «заначка» ў мамы была, але ніколі і не пацікавілася, дзе яна хавае грошы. Можна, закапала дзе ў агародзе... Хто ж мог падумаць, што вострыя абарвецца мамін шлях?! Як праз сон шчыпаюць успаміны і пра тое, як прадавала кароўку, парасят, курэй-гусей... Разлічылася з даўтамі. Быццам не з ёй усё. Ні музыкі не магла слухаць, ні спяваць... Які цень хадзіла. Адно выратоўвала: праз месяц пасля пахавання пайшла на працу ў дзіцячы садок. Малады спецыяліст. Першы год працы пасля інстытута, дзеткі, заняткі, паперы... Трэба было неяк жыць! І яна здолела ўзяць сябе ў рукі, палюбіла сваю прафесію, аддавалася дзецям, прасілася на падпрацоўку. У вёску амаль не ездзіла. Толькі на магільку да мамы.

Мінуў год. Нечакана патэлефанавала цётка Ванда: «Ёсць купец на вашу хату. Не скупіся, дзіця, што яна — год-два, ды развальвацца пачне, а то хазяін які-ніякі будзе, агародзік пасадзіць, падлатае тамсям, на дачу — ого як сядзе!»

Вось! Прыехала. Апошні вечарок пабыць у куточку дзяцінства. Хоць не пазайздросціш такому жыццю: печ, прыбіральня на вуліцы, вада ў калодзежы... Цяжка. Калі паехала на вучобу, прыезджала раз у месяц, па маме сумавала, а так (што сябе падманваць) і ехаць не вельмі хацелася, ад вясковага жыцця адвыкаць стала, мама жартавала: «Бацькавы гены, ён гараджанін!»

— Так і забрала ты з сабой сваю тайну, мамачка... — глядзячы на здымак на сцяне, загаварыла дачка да маці. — Дзіўная ты была. Не магу зразумець: чаму, чаму не дала мне магчымасці пазнацца з бацькам?! А я ж спадзявалася, што хутка даведваюся, дзе шукаць родную кроў. Паабяцала, нарэшце, што, як замуж буду выходзіць, раскажаш мне ўсё, магчыма, на вяселле пашлём запрашэнне... Гэтым і жылі... І ты, і я... Праўда, тоіцца ў думках маіх грэснае сумненне... Думаецца, няма ў мяне ніякага таткі-марака... Казачка вядомая... Магчыма, ходзіць ён зусім непадалёк, з «беленькай» сябруе, брыдка прызнацца было табе, што яго кроў ува мне цячэ...

Згарнуўшыся клубочкам ва ўтульным фатэлі, купаючыся ў думках-развагах, Дамініка задрамавала. У адкрытых дзверцах грубка змогся ўжо жвавец-агонь, улётся на дагараючыя дрывы і спакойна зыркаў-ляпаў на гаспадыню хаты. А ёй падалося, што да рук прысела легакрылая птушка. Галубка. Белая, як анёл! О, дзіва якое! Дамініка хоча паглядзіць яе, працягвае руку

і... кніга выпадае ў яе з рук, дзяўчына прачынаецца.

Які нябачны энергетычны паток прайшоў праз цела! Стала лёгка, засвяцілася дзівочая душа. Яна саскочыла з крэсла, уключыла тэлевізар і пачала падпяваць знаёмым навагоднім мелодыям. Пасля зноў спыніла погляд на фотаздымку ў рамцы, хітравата падміргнула, загаварыла:

— Мамачка! Праз тры дзенькі — Новы год! Памятаеш, як мы разам прыбіралі нашу ёлачку! Я пісала жаданне, скручвала паперку ў трубочку і засоўвала ў ёлачную цацку — каляровы шклянны шарык. Ты казалася, што пасылаеш яго Дзеду Марозу, выпытваючы, што ж я загадала. Я гаварыла табе пра цацкі, цукеркі, кнігі, нават веласіпед... І Дзед Мароз абавязкова выконваў мае просьбы. Даруй, мая родненькая, я маніла табе... Кожны год я пісала на паперцы адно-адзінае жаданне... Ты ніколі ўжо пра гэта не даведаешся...

А давай, мамулечка, паставім нашу ёлачку, парадземся з табой разам надыходзячому святу. Кажуць: пад Новы год што ні пажадаецца — абавязкова збываецца!

Дамініка сама сябе не пазнавала. Борздзенька падбегла да старой канапы, падняла яе верх. Тут заўсёды мама складвала розныя старыя рэчы: фотаздымкі, ніткі, іголкі, абрэзкі тканіны, клубочкі, сюды ж адпраўляліся на спачын навагоднія цацкі, мішура і складная пластыкавая ёлка, якая была амаль равесніцай Дамінікі.

— А ну, хадзі сюды, мая мілая Папялушачка, зараз я зраблю з цябе сапраўдную прынцэсу.

За хвіліну павіслі на зялёных пластыкавых галінках яркія ляпачкі. Дамініка пачала перабіраць бліскучыя цацкі. Чамусьці ёй падалося, што іх зусім мала. Штосьці пацягнула яе палезці ў глыб канапы. Намацала рукой і павыцягвала нейкія пакункі, мяшэчкі з тканіны, якіх раней не бачыла. З цікавасцю высыпала іх змесціва на падлогу: рознакаляровыя клубкі нітак, дзве бляшаначкі з-пад смактулек-манпансье, напэўна, з гузікамі, некалькі пажоўклыя складзеныя старых газет...

— Божачка! — ажно ў роце перасохла! Заграпталася дзівочае сэрца. — Шары! Мае шарычкі, у якія я закладвала пісулькі з жаданнямі пад Новы год! Дык вось вы дзе! Вось куды адсылала вас матуля!

Вядома, напачатку, калі Дамініка з цяжкасцю вымалявала літары, яна верыла, што заповітны шарычак адасланы Дзеду Марозу, думалася толькі, можа, памылак нарабіла, не ўцяміў дзядуля, чаго дзіцяці хочацца ў самае чароўнае свята. Потым, канечне, зразумела, што ўсё гэта выдумка і насамрэч гэта мама выконвае яе жаданні, а ніякі не Дзед Мароз. І ўсё роўна пісала, думала расчуліць матулю. Вось толькі цікава, ці разбівала мама яе шарык, каб упэўніцца пра задуманае дачкой?! Бо дзяўчынка так запіхвала паперку — не выкалупнеш!

Нібыта каштоўную рэліквію, асцярожна ўзяла ў рукі сіні шар, патрымала і моцна сціснула... Цацка паддалася, хруснула, быццам намерзлая на марозе, рассыпалася. Ляжыць! Ляжыць пісулечка. Нават рукі задрыжэлі. Раскруціла. Чырвоным алоўкам акуратненька выведзена: «Дзед Мароз! Знайдзі майго татку!»

Не раздумваючы, узяла ў рукі тоўстую кнігу і з усяе сілы пачала разбіваць шклянныя крохкія шары. Адзін, другі, трэці, чацвёрты... Даставала і разраўноўвала маленькія паперкі, складвала ў радок: «Дзядуля! Няхай прыедзе мой тата!», «Хачу, каб у гэтым годзе тата знайшоў мяне!», «Дзядуля Мароз! Мне не трэба падарунка. Прывязі мне таточку!»

Яна разгладжвала рукамі скамечаныя лісцікі ад сшытка ў клетачку і ліла слёзы. Плакала горка і працяжна, шкадуючы

сябе як маленькую няўдачніцу, як бездапаможнае немаўля.

Не заўважыла, што гэтак жа, як і лісцікі, пачала разгортваць старыя жоўтыя газеты. У адной з іх намацала нешта цвердаватае. Канверт! Стары, даўнішні. Што ў ім? Тры фотаздымкі. На адным — яна маленькая ў белай сукеначцы, пашытай мамай, з каронай на галаве — сняжынка ў дзіцячым садку, такі ж здымак у рамцы на сцяне вісіць. На другім — яны з мамай на школьных прыступках. Дамінічка ішла першы раз у першы клас. На трэцім... Мама. Маладая, прыгожая, у купальніку і ў абдымаках чарнявага напэўнага прыгажунка.

— Божа ж мой! — перавярнула здымак. Надпіс на адваротным баку быў зроблены аўтаручкай, яшчэ чытальны: «1993 год. Лето. Крым. Игорёк, я буду любіць тебя вечно!»

Дамініка доўга ўглядалася ў незнаёмы твар мужчыны. І ён становіўся ёй знаёмы да болю. Гэткія ж, як і ў яе, вочы, колер валасоў, нос... Дык вось ты які, тата... Мой тата. Тата Дамінікі Ігараўны!

Што там выраблялі ўнутры чалавечыя эмоцыі, Дамініка не прыслухоўвалася — бужаваў дзівяты вал! Колькі? Хвілін пяць? Паўгадзіны? Не заўважыла. Нарэшце пачала разглядваць канверт. На ім значыўся кароткі адрас: «Мурманск, вул. Гвардзейская, 45/16. Кірылаву Ігару».

Напэўна, ад нечаканага ўскрыку ўздрыгануліся не толькі вокны, а і сцены старой хаціны:

— Ушчыпніце мяне, анёлы мае! Вы тут? Вы чуеце мяне? Я знайшла след свайго таты! Мама-а! Мам-а-ч-а-а! Чаму ты маўчала столькі гадоў?! Ён ёсць! Напэўна, ён жывы! Нават калі змяніў адрас, я знайду яго! Я знайду, цябе, тата-а-а-а!!!

У такім пачуццёвым парыве Дамініка нездарок наступіла на бляшанку з-пад цукерак, тая сагнулася, прыадчынілася. Дамініка ведала, што ў такіх бляшанкі мама складвала гузікі, розныя гузічкі, з якімі дачушка часам гуляла ў маленстве. Праўда, гэтая, напэўна, ад халвы, вялікая і глыбакаватая. Зняла крышку, на дне — кавалачак шакаладкі ў фользе.

Ну, што за дзівосці! Ох, мама, мама! Шакаладку ў бляшанку схавала. Яна ж даўно сапсавалася. Пачала раскручваць фольгу і зразумела, што гэта зусім не шакаладка... Бляшанка аказалася надзейным сейфам. Паперка да паперкі, сотня да соценкі... Мама злажыла ў яе амаль дзесяць тысяч долараў.

У тую ноч дзяўчына не магла заснуць. Яна ператварыла сваю Папялушку-ёлачку ў прынцэсу, запаліла свечкі, глядзела на мігаючыя ляпачкі-колбачкі і малілася Богу. У тым, што Ён ёсць, дзяўчына ўжо не сумнявалася. А ў сённяшні вечар яна паверыла, што і Дзед Мароз, і цуды пад Новы год — таксама не выдумка! Усё магчыма ў гэтым жыцці!

Аднаго яшчэ толькі не ведала Дамініка. У гэтую ж ноч зусім не спалася і яшчэ аднаму чалавеку. Роднаму ёй па крыві. Ён толькі пад раніцу прыдрамаў і адразу прахапіўся: «Лена, Лена! — пачаў раскатурхваць жонку. — Што значыць, калі прыслылася белая галубка? Лётала над дахам дома. А потым прысела на падаконнік. Яна была такая прыгожая! Быццам анёл!»

Спрасонку жонка выцягнула з-пад коўдры руку, узяла з тумбачкі тэлефон, загутліла: «Соннік. Белая галубка».

— О, каханы! Чакай навінаў! — і падала тэлефон мужу.

Ігар прабегаў вачыма па тэксце і загадкава ўсміхнуўся: «Галубы, якія лётаюць над вашым домам, якія сядзяць каля акна або на даху, прадаказваюць атрыманне светлых вестак ад блізкіх людзей... Адна белая птушка — радасныя навіны для чалавека, які мае без вестак зніклага сваяка».

Біёграф Марка Твена

Адзін са штрыхоў, што яднае Беларусь з Санкт-Пецярбургам, — маршруты па горадзе на Няве ўраджэнкі Гомеля Эмы Хейфец-Выгодскай. Яна нарадзілася ў Гомелі 3 (15 па новым стылі) лістапада 1897 года.

Гаспадар сям'і Іосіф Хейфец — акушэр-гінеколаг. Працаваў у Нова-Беліцкай рабочай амбулаторыі. Маці — Лея Хейфец, Абадва — ураджэнцы Гомеля. А сям'я бацькі паходзіла з гомельскай Кармы. Прозвішча для Гомеля вядомае... Як і Выгодскія. Дарэчы, муж Эмы Іосіфаўны — Давід Выгодскі (1893—1943), савецкі літаратуразнаўца-іспаніст, перакладчык, таксама гамяльчанін. А стрыечны брат Давіда — вядомы савецкі псіхолог Леў Выгоцкі.

Але ж вернемся да лёсу Эмы Выгодскай. Яна закончыла гісторыка-філалагічны факультэт Маскоўскага дзяржаўнага ўніверсітэта ў 1922 годзе. З таго часу пачынае друкавацца з творами прыгодніцкага характару, адрасаванымі ў асноўным дзецям. У 1922-м у Выгодскіх нарадзіўся сын Ісаак (1922—1992), які з часам стане юрыстам. У Санкт-Пецярбургу Эма Іосіфаўна выдала першую кнігу — «Прыгоды Марка Твена» (1930). Жылі Выгодскія на вуліцы Махаява, дом 9, кватэра 1... Дарэчы, пра гэты адрас верш-прысвячэнне напісаў Восіп Мандэльштам:

*На Моховой семейство из Полесья
Семивершковый празднует шабаш.
Здесь Гомель — Рим, здесь папа —*

*Шолом Аш
И голова в кудрявых пейсах песья.*

*Из двух газет — о чудо равновесья!
Два картлика построили шалаши
Для ритуала, для равнинских каш —
Испано-белорусские отчесья.*

*Семи вершков, невзрачен, бородат,
Давид Выгодский ходит в Госиздат
Как закорючка азбуки еврейской,*

*Где противу площадки брадобрейской,
Такой же, как и он, небритый карл,
Ждет младший брат —*

торговли книжной ярл.

На той час муж Эмы Выгодскай ужо актыўна друкаваўся. Пачынаючы з 1914 года выступаў у перыёдыцы з рэцэнзіямі. У гомельскай газеце «Полесье» сістэмна вёў рубрыку «Лісты з Петраграда». Супрацоўнічаў з часопісам «Летопись» і газетай «Новая жизнь», якія выдаваў Максім Горкі. У 1922-м ураджэнец Гомеля выпускаў зборнік вершаў «Земля» (1922). З 1934 года працаваў рэдактарам у выдавецтве «Художественная литература». У 1920—1930-я гг. выйшла каля 20 раманаў французскіх, іспанскіх, нямецкіх і лацінаамерыканскіх пісьменнікаў у перакладзе нашага земляка. У 1929-м Давід Выгодскі выдаў манаграфічнага характару кнігу «Літаратура Іспаніі і Лацінскай Амерыкі». У 1934 годзе літаратар браў удзел у I з'ездзе Саюза савецкіх пісьменнікаў.

А Эма Іосіфаўна ў 1931 годзе выдала цікавую прыгодніцкую аповесць «Алжырскі палонны: Незвычайныя прыгоды іспанскага салдата Сервантэса, аўтара «Дон-Кіхота». Варта заўважыць, што кніга перавыдавалася яшчэ як мінімум чатыры разы — у 1933, 1936, 1937 і 1962 гадах. Значыць, твор выклікаў нязмужаную чытацкую зацікаўленасць.

У лютым 1938 года па «справе перакладчыкаў» быў арыштаваны Давід Выгодскі. Абвінавачваўся па артыкуле 58-8 Крымінальнага кодэкса РСФСР (тэрарыстычны акт), артыкуле 58-10 (антысавецкая агітацыя і прапаганда), 58-11 (арганізацыйная дзейнасць, скіраваная на здзяйсненне контррэвалюцыйнага злачынства). За падсуднага ў час працэсу хадайнічалі выдатныя дзеячы мастацтва: Юрый Тынянаў, Барыс Лаўранёў, Канстанцін Федзін, Міхаіл Слонімскі, Міхаіл Зошчанка, Віктар Шклоўскі. Нічога не дапамагло. 23 ліпеня 1940 г. наш зямляк быў асуджаны да пяці гадоў выпраўленча-працоўных лагераў. Апошні ліст з ГУЛАГа ад Д. Выгодскага быў датаваны 22 ліпеня 1943 г. Памёр Давід Іосіфавіч 27 ліпеня 1943 г. Рэабілітаваны 25 сакавіка 1957 года.

Не на шмат пазней абарвалася і жыццё Эмы Іосіфаўны. Адыйшла таленавітая пісьменніца 10 верасня 1949 года.

Кастусь ЛЕШНІЦА

Братэрскія сувязі

Пра Уладзіміра Караткевіча — ва ўкраінскай газеце

«Слово Просвіты» — адзін з самых аўтарытэтных асветніцкіх і грамадска-палітычных штотыднёвікаў Украіны. У нумары за 10—16 снежня 2020 года змешчаны артыкул украінскага паэта і перакладчыка Дзмітра Чараднічэнкі «Сустрэчы ў Млынаградзе», прысвечаны класіку беларускай літаратуры.

Украінскі літаратар расказвае пра сваю сустрэчу з Уладзімірам Караткевічам у верасні 1982 года ў Піцундзе. Млынаград — гэта сімвалічны «гарадок», які Д. Чараднічэнка наладзіў на марскім узбярэжжы, дзе праявіў свае рамесніцкія таленты. Уладзімір Караткевіч тады таксама адпачываў у Піцундзе. Адпачывалі ў той верасень у Доме творчасці і Сяргей Плячында, Анатоль Непакупны, Гіві Алхазішвілі, Іван Бурсаў. Такая вось прыемная кампанія склалася ў атаканні аўтара «Дзікага палявання караля Стаха» ў верасні 1982 года.

Калі Івана Бурсава прадстаўляць наўрад ці трэба, то пра іншых пісьменнікаў, якія мелі хаця б кароткія стасункі з Караткевічам, усё ж згадаем. Сяргей Плячында (1928—2013) — украінскі празаік. У 1953 годзе закончыў філалагічны факультэт Кіеўскага дзяржаўнага ўніверсітэта імя Т. Шаўчэнкі. Лічы, вучыўся побач з Караткевічам, які рускае аддзяленне філфака таго ж універсітэта закончыў у 1954 годзе.

Актыўна працаваў у галіне біяграфічнай літаратуры, напісаў цэлы шэраг раманаў і аповесцей — «Аляксандр Даўжэнка», «Балада пра Стэпняка», «Юрый Яноўскі», іншыя творы. Захапляўся міфалогіяй, выдаў кнігі «Слоўнік старажытнаўкраінскай міфалогіі», «Міфы і легенды Старажытнай Украіны» і інш.

Анатоль Непакупны (1932—2006) — украінскі мовазнаўца, літаратуразнаўца, паэт і перакладчык. Доктар філалагічных навук. Займаў пасаду старшыні Украінскай амаматычнай камісіі. Ведаў літоўскую, латышскую, польскую, чэшскую мовы. Даследаваў сувязі Тараса Шаўчэнкі з Літвой. Дарэчы, А. Непакупны — таксама выпускнік Кіеўскага ўніверсітэта.

Гіві Алхазішвілі (нарадзіўся ў 1944 годзе ў Грузіі) — паэт, празаік, перакладчык. Аўтар паэтычных кніг «Паэзія» (1972), «Горад напамінаў» (1975), «Чужая птушка» (1975), «Вокны мінулага» (1980), «Вока як свечка душы» (1982), «Пагоня за ветрам» (1983), «Чаканне слоў» (1987), «Святло ў кроплі» (1995). Лаўрэат прэміі Акакія Цэрэтэлі (1998), Дзяржаўнай прэміі Грузіі (1999). Перакладчык твораў рускіх паэтаў Афанасія Фета, Аляксандра Блока, Андрэя Белая на грузінскую мову.

Упершыню Дзмітрый Чараднічэнка сустрэўся з Караткевічам у 1970-я гады, калі пасля выхаду анталагічнага зборніка маладой беларускай паэзіі «Калінавыя масты» кіеўскае маладзёжнае выдавецтва наладзіла аднайменны паэтычны фестываль. Украінскі паэт згадае, што тым разам добра ўжо вядомы ва Украіне пісьменнік быў у адной кампаніі з Уладзімірам Забаштанскім, Міколам Сомам. Да яе далучыўся і Д. Чараднічэнка. Якраз тады Караткевіч паказаў знаёмыя яму з кіеўскага студэнцтва свае мясціны, любімы каштан.

Уладзімір Забаштанскі (1940—2001) — украінскі паэт, перакладчык. Пісьменнік трагічнага лёсу. Працаваў на будаўніцтве, качагарам. У выніку выбуху страціў зрок і абездзе рукі. Два гады лячыўся ў Кіеўскім інстытуце траўматалогіі і артапедыі. Закончыў вярэньню школу працоўнай моладзі, затым, у 1969 годзе, — філфак Кіеўскага ўніверсітэта. Аўтар паэтычных зборнікаў «Наказ каменяроў» (1960), «Вера ў чалавека» (1971), «Мая вузкакалейка» (1973), «Гранітныя кроплі» (1975), «Вага слова» (1981) і інш.

Займаўся перакладамі твораў азербайджанскіх, армянскіх, беларускіх, украінскіх, балгарскіх, грузінскіх, казахскіх, латышскіх, літоўскіх, малдаўскіх, рускіх, тагарскіх, туркменскіх, эстонскіх паэтаў на ўкраінскую мову. Мікола Сом (1935—2013) — украінскі

паэт-шасцідзясятнік, публіцыст, педагог. Заслужаны дзеяч мастацтваў Украіны. Першая кніга паэзіі М. Сом выйшла ў 1957 годзе. Адною з галоўных яго паэтычных кніг з'яўляецца зборнік «Хроніка ваеннага дзяцінства» (1985).

Артыкул, які змешчаны ў снежаньскім, за 2020 год, нумары газеты «Слово Просвіты», быў, дарэчы, раней надрукаваны і ў Беларусі — у кнізе серыі «Жыццё знакамітых людзей Беларусі», якая прысвечана Уладзіміру Караткевічу.

Цяпер пра само ўкраінскае выданне. «Слово просвіты» выдавалася спярша ў Жытоміры. Пабачыла свет 15 нумароў. З 1995 года газета выдаецца ў Кіеве. Яна стала цэнтральным друкаваным органам Усеўкраінскага таварыства «Просвіта» імя Тараса Шаўчэнкі. Рэдакцыю ўзначаліла пісьменніца Любоў Галота. Зараз штотыднёвік рэдагуе Мікола Цымбалюк. «Слово Просвіты» часта звяртаецца да тэм гісторыі Беларусі, розныя аўтары выдання пішуць пра беларускую літаратуру, беларускіх пісьменнікаў у звязку з Украінай, украінскім прыгожым пісьменствам.

Сяргей ШЫЧКО

Пераклікацца сэрцамі

Помню, патэлефанавала Валянціна Пятроўна Скарыніна і павіншавала з Міжнародным днём перакладчыка. Гэта ў іх сям'і вялікае свята, бо Уладзімір Максімавіч Скарынін — майстар перакладу, лаўрэат Дзяржаўнай прэміі за пераўвасабленне «Боскай камедыі» Дантэ на беларускую мову.

Дата святкавання невыпадковая: 30 верасня 420 года памёр Геранім Стрыдонскі, пісьменнік, гісторык і перакладчык. Дарэчы, яго аднеслі да ліку святых. Ён быў чалавекам магутнага інтэлекту і агнявога тэмпераменту, шмат вандраваў і ў маладосці здзейсніў паломніцтва ў Святую Зямлю. У 386 годзе пераклаў на лацінскую мову Стары і Новы Запаветы. Апроч таго, ёсць меркаванне, што Геранім быў стваральнікам глаголіцы — адной з першых славянскіх азбук.

Першы беларускі форум перакладчыкаў прайшоў якраз 30 верасня 2017 года ў Міжнародны дзень перакладчыка, заснаваны ААН, між іншым, менавіта па ініцыятыве Рэспублікі Беларусь. Такім чынам наша краіна далучылася да высакароднай справы ўзаемадзеяння культур розных народаў, знаёмства з шэдэўрамі сусветнага прыгожага пісьменства.

Адным з пачынальнікаў перакладчыцкай дзейнасці стаў Максім Багдановіч. У артыкуле «Забыты шлях» ён дакладна сфармуляваў, навошта патрэбны пераклады: «Намагаючыся зрабіць нашу паэзію не толькі мовай, але і духам, складам твораў шчыра беларускай, мы дапусцілі б цяжкую памылку, калі б кінулі тую вывучку, што нам давала сусветная (найчасцей еўрапейская) паэзія. Гэта апошняя праца павінна ісці поўным ходам».

Так Багдановіч пісаў у 1915 годзе, але гэтыя словы актуальныя і цяпер.

Айчынным майстрам перакладу ёсць чым ганарыцца. На беларускай мове загучалі неўміручыя радкі Пушкіна, Байрана, Уйтмена, Шаўчэнкі, Бёрнса. Сваю лепту ў перастварэнне сусветных шэдэўраў унеслі Аркадзь Куляшоў, Юрка Гаўрук, Максім Танк, Васіль Сёмуха, Рыгор Барадулін.

Актыўна працуюць у галіне перакладу і сучасныя творцы. Вялікую папулярнасць у аматараў сусветнай літаратуры выклікала кніжная серыя «Светлыя знакі: паэты Кітая», заснаваная па ініцыятыве Міністэрства інфармацыі і Выдавецкага дома «Звязда». Выйшла ўжо трынаццаць кніг, дзе прадстаўлены як класікі кітайскай паэзіі, так і сучасныя творцы.

У выдавецтве «Мастацкая літаратура» выходзіць штогодні альманах «Далгляды» з перакладамі з большасці літаратур свету і народаў Расіі.

Плённа працуюць айчыныя перакладчыкі твораў беларускіх літаратараў на рускую і іншыя мовы.

Уладзімір Скарынін — перакладчык унікальны. Адно пералік таго, што ён узяўся пераказаць па-беларуску, выклікае захапленне: вершы Міхаіла Рубцова і Петrarкі, «Гора ад розуму» Грыбаеда, паэмы Байрана, нарэшце, «Боская камедыя» Дантэ.

Сам Уладзімір Максімавіч пра сваю перакладчыцкую дзейнасць выказваўся так: «Калі мы хочам быць культурнай нацыяй, нашы пісьменнікі павінны перастварыць на роднай мове сусветна вядомыя творы, каб паказаць, што і па-беларуску можна выказаць самыя складаныя пачуцці і думкі, выказаць вытанчана, высокім стылем і тым самым выклікаць павагу ды сябе».

Мне хацелася б сказаць не пра свае пераклады (я пераствараў творы кітайскіх, узбекскіх, украінскіх аўтараў,

перакладаў з бенгальскай Назруло Іслама), а пра тое, як успрымаю пераклады ўласных вершаў на беларускую мову.

Бясконца ўдзячны ўсім сваім перакладчыкам: Феліксу Мысліцкаму, Надзеі Салодкай, Валянціне Паліканінай, Лізаветце Палеес, Таццяне Шпартавай, Ізяславу Катлярову.

Зусім нядаўна пачуў па тэлефоне, як гучаць мае вершы ў перакладзе даўняга сябра па творчасці Міколы Шабовіча. Мікола глыбока адчуў і настроі, і ўнутраны рытм, нават у нечым узбагаціў гучанне маіх твораў.

У Андрэя Вазнясенскага ёсць цудоўныя радкі, якія ў перакладзе нашага Рыгора Барадуліна гучаць так:

*Не ўхвал, не жытла дарагога,
не хісткай кароны зямной —
пашлі мне, Божа, другога,
каб выцягнуць пець са мной.
Каб з кім было пасавацца,
пераклікацца праз стэп,
для сэрца, не для авацый,
на два галасы прапець...*

Такім паплекнікам, сябрам і сутворцам з'яўляецца перакладчык.

Усё гэта сведчыць пра тое, што для высокіх пачуццяў і светлых думак, якія дорыць чытачу сапраўдна літаратура з дапамогай перакладу, не існуе межаў, што сэрцы і памкненні ў людзей б'юцца ва ўнісон, незалежна ад таго, у якой краіне яны жывуць.

У наш няпросты час вельмі важна, каб з дапамогай перакладчыкаў ствараўся сапраўдны мост сяброўства і духоўнай еднасці паміж людзьмі, каб высакародныя ідэі, цёплыя і любоў служылі духоўным апірышчам і пуцяводнай паходняй для сённяшніх і наступных пакаленняў.

Навум ГАЛЬПЯРОВІЧ

Без унутранага перакладчыка

Насычаная яркімі адценнямі ўкраінская паэзія да наймавернасці шчырая, бо, напісана сэрцам, створана без удзелу ўнутранага перакладчыка. І разам з тым у кожнага паэта — сваё аблічча, пазнавальнае сярод іншых, яскравая творчая індывідуальнасць. Беларускія паэты пастараліся перадаць, чым жывуць сучасныя ўкраінскія творцы.

Ірына МІРОНЕНКА

***

Сцякаюць долу рэшткі замаразкаў ночы
Па цёмных вокнах цягніка,

што ў бок Дняпра.

Ці хто надвор'е і палітыкаў сурочыў
Ды й кажа: «Почырк ад іржавага п'яра,
Скалелых рук ізноў ды зблытанае думкі».
Ў законы выстралы —

напраўкамі — штодня.

Ды паглядае ціха з матчынае сумкі
Народжанае ў нас кенгураня.

***

Так доўга над возерам качар лятае,
Зялёным — галоўка, бліскучым —

крыло.

Куды павярнуць ёй, краіна не знае:
У трэцінах, быццам ад каменя, —

шкло.

На станцыі танкі? Цвітуць абрыкосы!
Ялінка ў гірляндах стайць шчэ з Раства.
Але для гнязда качар голлейка носіць —
І верым у справу ты, я і трава.

***

«Загавары, каб я цябе пабачыла».
Растрывічыў дзень ілюзію Сакрата.
Слядамі пляж пазначаны сабачымі,
Спакой у небе, як у Эміратах.

Загавары, каб лёгкасьць рыс партрэтная
І лёгкасьць вершаў зноўку нас спаткала
І трапіў каб да ўвагі іх паэтавай
Пазначаны ў хвілінах белы камень.

Мы вулканічныя. Не стаць бы пемзаю,
Каменнем легкаважным, што не тоне.
Ты так маўчыш, што аж туман

над Тэмзаю

Ўжо скурчыўся да яблыка Ньютана.
У прывязанні не зямным — Адамавым —

Я даплыву да каменя ў хвілінах.
І сонца з выразам аблічча даўнавым
На высылкі мае зірне маўкліва.

***

Росшук
сепаратыстаў
і адэкватных цэн.

Россыт
у прэлым лісці
сіні пралесак ля сцен.

Роскід
прамення й крыгі.
Розыгрыш
вёсачак і гарадоў.

Росчырк
знішчае кнігі.
Ростані
і перацзел пагатоў.

Розгалас
ад стагнання.
Рознасць
між планаў і спраў.

Роспач
разрываў-распраў
З раскошай
тваіх вяртаньняў.

***

Зайсці ў пакой на сведчанні пра боль,
На спрэчцы гучнай пра надзею, страту.
З флакончыка для лекаў ссыпаць соль
На сінюю бліскучую цырату.

Што будзе горшым: крыж у крапіве

Ці выклік немагчымым паратункам?
А дзе сапраўднасць, ёю хто жыве?
Каму з якім прайгралі мы рахункам?
Вось сябар твой, вось я — твая нікто.
Чыесь на кубку серпікі памады.
Не злуйся, бо ў краіне Шаніто
Занята ўсё героямі клаўнады —
Нас могуць толькі вынесці з арэн.
Не ты мой боль. Не я ў тваім спадзева.
Малыя Берасцечка і Бердэн.
Штодзень пачуццяў новае адзенне.

Пераклад з украінскай
Бажэны МАЦЮК

Паўло КАРАБЧУК

Прачынаючыся ў ложку

Прачнуся, ты — тут, хоць
і ўзнятая сном аж да зор.

Цвяроза дапетрыць спрабую,
што ў чым вядзе рэй —

Зрэдзьчас асалода кахання
сягае вышэй ад аблокаў і гор
Без ніводных дзвярэй.

Тандэт табе ўцюхае час,
хоць чакаеш ты скарбаў.

Бо процьма ў яго ёсць такіх, як ты.
Свае пажаданні, як надта карціць,
запішы ў кнігу скаргаў

І можаш сысці.

Час разбірае зазвычай на часткі,
як цацку цікаўныя дзеці,

Ці ўпісвае злёту ў высокую,
быццам каханне, шматпавярхоўку.

І тое, як потым ты жыцьмееш на свеце,
Залежыць ад кошту,
якім ты аплаціш страхоўку.

Час — гэта сродак за спінай пакінуць
жыццёвы двубой.

З табою мы разам у закаркаваным фла-
коне. Гучым ва ўнісон.

А выйсці ў дэпрэсію можна,
нібыта ў пакой

З аднымі дзвярмі — на балкон.

Час — што рака, яму, як дзіцяці,
ты штонікі мусіш мяняць.

Заўжды час крычыць, але гэта —
што крык немаўляці.

Жадаю пражыць кожны міг
і табе раскажаць.

Ды мы не святых абняць увесь свет.
Не на свяце.

Час закладзены ў цела з зацаццем.
Час — унутраны орган.

Кожны з нас — тэрарыст-смяротнік —
любый, чья смерць забівае іншых.

Назіраю тваю прыгажосць з пачуццём
абавязку і доўгу —

Адчуваю сябе мінулым, былым, лішнім.

Але, пакідаючы ложак,
дзе ты ў сну абдымаеш яшчэ,
З высокае, нібы каханне,
шматпавярхоўкі выходзячы на дарогу,
Я нам абяцаю вярнуцца — няхай на
вакзалах правёў бы дзясяткі начэй —
Для ўсведамлення святасці нашай.
Для перасцярогі.

Каменяломня

— Мо некуды сходзім разам?
— У кіно?
— На каменяломню.
— Але ж у цябе і выбрыкі!
— Як людзі кахаюць, дык адно
ў аднаго ў палоне.
— Раз так, то займіся, мой мілы,
імбрыкам.

— Давай прачынацца поруч.
— Не супраць ані на ёту,
ды толькі не ў змозе расплюшчыць вочы.
— Дык будзем сляпымі жыць і на дотык
адрозніваць дні і ночы.

— Давай завядзём дзіцёнка.
— Так, як заводзяць гадзіннік?
— Як ступаюць на бераг мора.
— Тады з медузамі карань мець
будзем адзіны.

— Вада — то людская прадмова.
— Жывот мой, глядзі, набольшаў,
і я не такая ўжо вольная.

— Як болей нас — болей і волі.
— Ты чуеш, ён варушыцца?
— Чую.
— То пеняцца хвалі.
У нішы, што ты напоўніў.

— Як паміраюць людзі, ці доўга колы
на іх разыходзяцца на вадзе?

— Адказу няма ў канверце.
Думаю, што пасля смерці людзі
рухаюцца, бы ў жываце,
ды ў іншы бок смерці.

— Каханы, а ты не разлюбіш мяне,
калі стану тоўстай
і нараджу трох кітоў белых?
— Перад тым, як на каменяломню
пойдем,

схадзі на кухню —
вада закіпела.

Пераклад з украінскай
Яны БУДОВІЧ

Багдан ТРЫГУБ

***

Любая Рут ты смяешся
З таго як крухмальныя каўнерыкі
Шаруюць маю нязвычайную да іх шыю
Няварта мілая не смейся

Бо пакуль ты гублялася ў хаосе
Аксём азначэнняў законаў і парадоксаў
Я глядзеў як зоркі мільгочуць
У вака парагвайскіх партовых павеўн

Як жыццё пакідае цела юнака
Забітага мной бессэнсоўна
ў вулічнай бойцы

Пакуль ты пазнавала раскошу
ўніверсітэтаў

І прахалоду загарадных пікнікоў
Я гуляў пад ручку з фабрычнымі
дзяўчатамі

З трушчоб гарадскіх ускраін
Якія за жыццё не прачыталі
ніводнай кнігі

Звычайна налягаючы на «шо» і «га»
Збянтэжана хаваючы скалечаныя далоні
У разгар пекла рабочых змен
Спярэшчаныя бакамі
кансервавых бляшанак

У рукавы завялікага для іх
Бацькавага або братавага паліто
Я памятаю ацеклыя вены на скронях
Прыгожых нестарых яшчэ жанчын
Што з дня ў дзень мусілі мыць сподняе
Заможных і не вельмі нікчэм
Таму каханая не смейся з таго
Як нязграбна я абыходжу
Вазы ў тваім доме
Ці паглядаю на карціны
(Між іншым сумніўнай якасці)
Проста нехта бачыў больш
Значна больш чым можа здавацца
Нягледзячы на тое што не чытаў
Ані Гарацыя, ані Платона
Пакуль не чытаў

***

Я — аловак.
Я — Творчасць і творчасці
гэтай абломак.

Самотны вартавы і дойдлі ліній...
Побач са мною Тацыт або Пліній
Усяго толькі пыл і машкара.

Аловак — я, што не кранаў ніколі
цноты ліста наўмысна і наўгад.
Я — веснапляс, што па ўласнай волі
Крыжам кладуся ў рукі дэміурга.

Каб разам з ім,
Бы Пантагру з Панургам,
Ствараць штось новае, шукаць здабычу,
Якая адусюль бурліць, гукае, кліча

Да новых подзвігаў,
Бо я не нейкі ўломак.
Я амаль бог.
Без лішніх агаворак.

***

Пякучы жарсны прагны пошук праўды
Са свечкай з ліхтаром як Дыяген
Нябесныя ты робіш праменады
Блукаючы па нетрах мікрасхем

Але паўсюль толькі адно прытворства
Бязлітасны боль цемра што турма
І ты бы на судзе адзін як востраў
Бо ні душы побач з табой няма

Жаданне — нецярылівы пошук праўды
А што ёсць праўда як не вечны змрок
Ты робіш да канкістаў і парадаў
Губляешся ў штодзённасці хоць крок

Твой смутак — гэта чалавецтва здрада
І ноша эгаіста — любоў-вораг
У галаве рой думак бы снарадаў
І ўсё твой дух — укрыжаваны горад

Пад артабстрэлу час крыжы пазносіла
А розум твой — даніна позняй восені
Што птушкай скачыла ў сумнае ранне
Дзе анёл хавае ключы ад развітанняў

Дзе ўсявышні адкрые нам шмат
прасвяшчэнняў

Дзе кожнаму вызначыць меру падзенняў

***

Далоняў яе мячэць
Сягае маіх плячэй

Грудзі яе — мінарэты
Сцёгны — быццам карветы

Хвалі праз мяне йдуць
Сутнасцю маёй будзь

Застаецца са мной даўдна
Мая блізкаўсходняя вайна

Мая палавецкая ноша
Цяжкая але гожая
Вячэрняя бы даўніна
Нацягнутая як струна

Невыносная але мая
Пераклад з украінскай Міколы АДАМА

Навагоднія дэкарацыі з цяляханскім крэатывам

Пагрэцца каля кніжнага каміна, памарыць на лаўцы жаданняў

На маёй малой радзіме ёсць непаўторны куток, дзе душу радуе адметны краявід, а сэрца натхняе велічч гісторыі. Гарадскі пасёлак Целяханы Івацэвіцкага раёна Брэсцкай вобласці славіцца знакамітымі лыжамі, якія з 1944 года ў краіне выпускалі толькі тут, Агінскім каналам, які побач, маляўнічымі азёрамі: Вулькаўскім, Выганашчанскім, Бабровіцкім, Сомінскім. А яшчэ тут віруе культурнае жыццё. Дзякуючы энтузіязму і нястомным творчым знаходкам руплівіц на чале з Таццянай Луцэвіч, якія працуюць у Целяханскай гарпасялковай бібліятэцы — структурным падраздзяленні Івацэвіцкай раённай бібліятэчнай сеткі, тут заўсёды на ўздыме творчасць і ініцыятыва, што цэняць наведвальнікі.

Вера Харужая і маці Ракасоўскага

Целяханская гарпасялковая бібліятэка да свайго росквіту прайшла вялікі шлях. Гісторыя гарадскога пасёлка Целяханы сягае ў далёкае мінулае. Існуе легенда, што ў XIII ст., падчас нашэсця на Русь манголаў, тут адбылася бітва паміж татарамангольскімі полчышчамі і беларускалітоўскімі княжацкімі атрадамі. У гэтай бітве, згодна з легендай, быў забіты татарамангольскі хан. На месцы яго пахавання манголы насыпалі курган, вядомы сёння як «Лыска гара». А ад слоў «цела хана» і пайшла назва Целяханы.

Такая арыгінальная ёлка ў кампаніі снегавіка і алены.

Папярэдніцай бібліятэкі тут была хата-чытальня ў доме яўрэя, якая працавала з 1925 года. А бібліятэку ў пасёлку адкрылі ў 1940 годзе, згодна з рашэннем Целяханскага райвыканкама, пасля ўсталявання савецкай улады. Нягледзячы на невялікі фонд, кніжніца карысталася попыткам. Але ўсё змяніў 1941 год. Расказваюць, што падчас Вялікай Айчыннай вайны ў пасёлку жыла Вера Харужая, а яшчэ — што тут пахавана маці Ракасоўскага, знаходзілася яўрэйскае гета. Пасля вайны Целяханы было не пазнаць. Узнаўляцца ўсё пачалося, у тым ліку і бібліятэка, толькі ў жніўні 1944-га, пасля вызвалення пасёлка. Хай чытачоў было толькі каля 300, а кніг — 480, бібліятэкар Наталля Юркевіч, якой выдалася працаваць у гэты складаны час, не апускала рукі. І ўжо ў 1976 годзе пасялковая бібліятэка магла пахваліцца фондам у 27 240 экзэмпляраў кніг. Сярод іх, як сведчаць архіўныя дакументы, была літаратура грамадска-палітычная (7548 экз.), тэхнічная (1276), сельскагаспадарчая (826), прыродазнаўства і матэматыка (1104) і, вядома, мастацкая (10 897). Колькасць чытачоў вырасла да 1200 чалавек, а кнігавыдач у год — 17 258. Шмат гадоў загадчыцай бібліятэкі працавала Марыя Капыціч. У 1985 годзе кніжны фонд склаў ужо 30 000 кніг, кнігавыдач зроблена 19 239, а колькасць чытачоў вырасла да 1548 чалавек.

У 1967-м на базе гарпасялковай адкрылі і дзіцячую бібліятэку. Першай яе загадчыцай была Галіна Кошчык. Так сталі прыцягваць да кнігі дзяцей.

Фотазона — крок у казку

Сёння час патрабуе новых спосабаў прыцягнення ў бібліятэку. І супрацоўніцы Целяханскай

гарпасялковай бібліятэкі гэта добра разумеюць. Стваральніцы чароўных бібліятэчных сусветаў Таццяна Луцэвіч, Валянціна Леановіч, Ларыса Янковіч ловяць дух часу і ператвараюць бібліятэку ў месца для адпачынку. Галоўны ініцыятар праектаў — Таццяна Луцэвіч: яе ідэям няма межаў, і, што важна, яны паспяхова рэалізуюцца ў практыку. Як і цяперашні, што стаў найлепшым аздабленнем навагодняга свята. Непаўторная фотазона з арыгінальнымі дэкарацыямі з кніг так і цягне да сябе наведвальнікаў. Нядзіўна: камін — як сапраўдны, з агеньчыкамі, утульнае крэсла, у якім можна пагайдацца, чароўная лаўка жаданняў і, вядома, адметная ялінка з кніг — фантазія дбайных супрацоўніц Целяханскай бібліятэкі разгарнула ўсю моц.

— Такая экспазіцыя ў нас упершыню, — расказвае Таццяна Луцэвіч. — Задумка нарадзілася яшчэ ў ліпені. Я падпісана ў інтэрнэце на замежны бібліятэкі. Штосьці бяру на заметку, дадаю сваё. Спачатку малую вобразы ў галаве, потым увасабляю разам з калегамі. Як кажуць, адна галава — добра, а дзве — лепш.

Навагодні камін выкладзены з... тамоў Беларускай Савецкай Энцыклапедыі. Работа аказалася вельмі карпатлівай. На каміне красуюцца самаробныя сані з трубакай газет. Гадзіннік камінны зроблены з абруча, упрыгожанага мішурай. Сапраўдны дэкарацы! Быццам кніжніца стала пляцоўкай для навагодняга спектакля. А бібліятэкаркі тут, бясспрэчна, выконваюць галоўныя ролі. І ў тэатр не трэба ісці, а сюды, у Целяханскую бібліятэку, дзе чаруюць апантаных творчасцю феі.

Кожны год тут робяць ёлку, вядома, кніжную. І, як бачым, атрымліваецца на ўра. Заўсёды ўражае, калі ўмеюць крэатыўцы прадстаўнікі розных прафесій. Вось мае сябры-аўтамабілісты нядаўна пахваліліся, што зрабяць ёлку са спружын — маўляў, з шын ужо банальна. Ёлачка цяляханскіх руплівіц незвычайная, ды і не ў адзіноце, а ў кампаніі снегавіка і алены — таксама кніжных. Немагчыма застацца раўнадушным, глядзячы на такую навагоднюю кампазіцыю. Нядзіўна, што чытачы атрымліваюць вялікую дозу натхнення. Вось чаму сюды вяртаюцца зноў і зноў: і на фотасесію, і ў казку, і для настрою.

Лёсавызначальная авантура

Генератар ідэй бібліятэкар Таццяна Луцэвіч — асоба шматгранная, смелая, не баіцца спрабаваць новае. Аднойчы ў яе жыцці здарылася авантура, якая памяняла прафесію і прывяла ў бібліятэку:

— Калі б мне ў 18 гадоў сказалі, што я пакіну Мінск ды яшчэ апынуся ў бібліятэцы, плюнула б і не паверыла. Але 27 гадоў назад я сапраўды прыехала ў Целяханы з Мінска. З 1 лютага 1993 года працую ў Целяханскай бібліятэцы. А так я — ваеннаслужачая, шэсць гадоў адслужыла ва Уруччы ў Мінску. Там пазнаёмілася з мужам. З ім сюды і прыехалі. У нас вялікая бібліятэка, шмат прасторы — 340 м², зроблены рамонт, новая мэбля. Таму практыкуем вялікія, разгорнутыя выстаўкі: да Дня Перамогі, 75-годдзя вызвалення Беларусі. Рабілі сцэну памяці з кардонных папак і фота ветэранаў, а з маленькіх свечак-таблетак — алею. Ёсць у нас альбом «Вясковыя вуліцы ў памяць светлую». Мы выратавалі летапіс пасёлка, сабралі фота, якія адлюстроўваюць часы, калі тут яшчэ была вузкакалейка, калі Целяханы знаходзіліся пад панскай Польшчай. Дораць здымкі чытачы. Будзем удзельнічаць у абласным конкурсе.

Ступень энтузіязму, творчага імпульсу ў цяляханскай кніжніцы зашкальвае. Ствараючы такую прыгажосць, бібліятэкаркі прызнаюцца, што ім і самім прыемна. Дзякуючы падобным выстаўкам-інсталіцыям бібліятэка набывае новае аблічча, і не страшны ёй канкурэнт інтэрнэт. У захопленні ад выставачай дзейнасці Целяханскай бібліятэкі і пастаянная чытачка Вера Якуш (нумар яе фармуляра Таццяна Луцэвіч ведае на памяць). Жанчына — урач, ужо 5 гадоў на пенсіі, але працуе. Дзеці прапаноўвалі ёй падарыць

Святочная фотазона ў Целяханскай гарпасялковай бібліятэцы збірае сяброў.

электронную кнігу, але вабціць шапаценне папяровых старонак, таму не расстаецца з жывой кнігай. У бібліятэку прыходзіць, бо прыемна мець зносіны з такімі крэатыўнымі супрацоўніцамі.

Жыццё — тэатр

Творчасць не мае межаў. Інакш як патлумачыць тое, што Таццяна Луцэвіч яшчэ і ў тэатры іграе?! Дык вось адкуль яе цяга да дэкарацыі і ўвасаблення вобразаў! Народны тэатр пры Целяханскім цэнтры культуры і вольнага часу — яшчэ адно месца для творчага самавыяўлення. Дарэчы, нядаўна тэатр заняў 2-е месца ў конкурсе «Тэатральнае Палессе» і пацвердзіў званне народнага. Камедыя «Ваяўніца Матрона, або Зараз як дам!», дзе іграе Таццяна Луцэвіч, пастаўлена па п'есе мясцовага аўтара Васіля Стральчука.

Так тэатральны запал перайшоў у бібліятэчную прастору. І гэта цудоўны прыклад таго, як бібліятэка, пераймаючы фарматы з роднаснай галіны, становіцца пляцоўкай для нахнення, зносін.

— Я люблю сваю работу. Асабліва выстаўкі — маё. Яшчэ — чытачоў прымаць, размаўляць, — дзеліцца Таццяна Луцэвіч. — Вось нядаўна малады мужчына прыйшоў проста пагаварыць. А мы прапануем зазірнуць на нашу навагоднюю фотазону і пафатаграфавання, прытым бясplatна! Прыходзьце! Ранішнікі зараз адмяняюць, а мы прымем з задавальненнем!

Кніжны камін — любімец наведвальнікаў.

На пытанне пра дэвіз па жыцці Таццяна Луцэвіч сціпла адказвае: «Культура — гэта наша ўсё. Не ўяўляю, дзе б я магла яшчэ працаваць». Гэта найлепшы доказ таго, што чалавек на сваім месцы і адбыўся ў жыцці.

Наталля СВЯТЛОВА,
фота аўтара

У падарунак — юбілей

Сталічная «Пушкінка» на варце культуры 120 гадоў

«Лічбавае» пакаленне перастала хадзіць у кніжніцу? Глухства. У Мінскую абласную бібліятэку імя А. С. Пушкіна ідуць патокам. Бачыла на свае вочы. Адна з найстарэйшых і найбуйнейшых бібліятэк сталіцы, якая заўтра, 25 снежня, адзначыць 120-гадовы юбілей, валодае незвычайнай атмасферай: добрачытлівае, адкрытае, шчырае. Сюды едуць, як расказваюць бібліятэкары, нават з аддаленых раёнаў, напрыклад з Сухарава. Што і казаць, сучаснасць усё вастраей вымагае кантакту жывога: інтэрнэт стварае толькі ілюзію зносін, у сапраўднасці ж сам-насам са смартфонам чалавек дзічэе. Вось чаму сёння на першы план выходзіць зусім не новая функцыя бібліятэкі — зносіны, камунікацыя. І ў Мінскай абласной бібліятэцы атмасфера для гэтага суперспрыяльная: чуйны персанал, сцены з гісторыяй, асалода чытання з настроем. Мяркую на сабе і па прыемнай душэўнай размове, якая склалася з дзвюма бібліятэкаркамі Аленай Філіпчык і Зояй Елістратавай. Гэта дало глебу для асэнсавання значнасці 120-гадовага шляху кніжніцы.

— Мінскую абласную бібліятэку называюць міні-нацыяналкай: у нас ёсць рэдкія выданні, доўга захоўваецца перыёдыка, мы з усёй вобласці збіраем абавязковыя экзэмпляры. А дзякуючы МБА (міжбібліятэчны абанемент) супрацоўнічаем і з прэзідэнцкай, і з нацыянальнай бібліятэкамі, — адзначае загадчык сектара рэгістрацыі Мінскай абласной бібліятэкі імя А. С. Пушкіна Алена Філіпчык. — У нашай бібліятэцы захавалася атмасфера зносін, таму мы чытачоў не губляем.

— Нацыянальная бібліятэка вялікая, туды прыходзіш як у музей. У нас жа спакайней, але не менш прадуктыўна, — далучаецца калега Зоя Елістратава. — Чытачы шануюць багаты фонд абанемента і кваліфікаваных бібліятэкараў, якія шмат ведаюць, могуць паракамендаваць, бо ў каталогу не заўсёды зможаш выбраць сам і зразумець, што падыходзіць.

Пушкінская бібліятэка вельмі актыўная, ёй не трэба перажываць за колькасць чытачоў, пераканана Зоя Елістратава: «Канечне, сёння часы іншыя: калі раней у чытальных залах было па 500 чалавек у дзень, то цяпер у разы менш, але ўсё роўна ідуць. Вось, напрыклад, адзін наш пастаянны чытач пажылога ўзросту ідзе да нас пашком туды і назад, а яшчэ любіць нас развеселяць».

Усе магчымыя сродкі ў кніжніцы размяркоўваюць на папаўненне фонду. «Апошнім часам мы сталі папаўняць беларускай літаратурай, у асноўным белетрыстыкай. Нашы аўтары працуюць не дзеля грошай, а па натхненні, таму літаратура высокага ўзроўню, — лічыць Алена Філіпчык. — І выдавецтвы нашы выпускаюць літаратуру больш якасную, чым руская белетрыстыка. Запатрабавана сучасная руская, беларуская і амерыканская проза. У сучасных любоўных раманах і дэтэктывах

цяпер не толькі хтосьці кагосьці забівае і потым гэта расследуюць, а ўпор на псіхалогію. У любоўных раманах менш эратычных сцэн, а больш інтэлектуальных разважанняў, як у псіхалагічных трылерах».

Нядаўна ў Мінскай абласной бібліятэцы імя А. С. Пушкіна правялі вэбінар «Інавацыі ў бібліятэчнай рабоце». Увагу надалі стварэнню і спосабам размяшчэння электронных выставак, абмеркавалі таксама магчымасці QR-кодаў у рабоце бібліятэкараў. Бясспрэчна, трэба ісці ў нагу з часам. Як узяць папулярнасць кніжніцы? «У іншых краінах бібліятэкі запрашаюць розныя арганізацыі, каб яны ў іх сценах ладзілі сустрэчы, — гаворыць Алена Філіпчык. — Напрыклад, дэпутат збірае свой электарат на базе бібліятэкі, і адтуль набіраюцца чытачы. У нас, дарэчы, тут, у мастацкай галерэі, праводзяцца выбары. І калі людзі прыходзяць галасаваць, завітваюць у кніжніцу і так становяцца нашымі чытачамі».

Калі разглядаць вопыт замежных бібліятэк, заўважае Алена, то там супрацоўнікаў менш, затое больш валандцаў. Ці не варта і нам так перабудаваць работу кніжніцы, каб яна зайграла новымі фарбамі?

Алена Філіпчык працуе бібліятэкарам ужо амаль 16 гадоў. Вырасла яна ў кніжніцы: мама таксама бібліятэкар. Таму з «папяровымі» сябрамі Алена на «ты»: «Разумеецца, ёсць хвароба на кнігі — не ведаю, як яе назваць, але калі атрымліваеш навінкі, хочацца перачытаць усё. Мне муж аднойчы сказаў: «Не кожны можа сабе дазволіць жонку-бібліятэкара». Ён скардзіцца, што ў мяне дома ўжо філіял Мінскай абласной, і дзвіцца, калі я ўсё перачытаю. Я люблю сваю прафесію».

Менавіта на такіх адданных, апантаных спецыялістах трымаецца прэстыж установы. На карысць Мінскай абласной бібліятэкі рупілася шмат таленавітых асоб. Сто дваццаць гадоў таму першымі тут працавалі старшыня Таварыства аматараў прыгожых мастацтваў Аляксандр Аляксандраў, выконваючая абавязкі бібліятэкара Вера Паплаўская.

Меў дачыненне да гісторыі кніжніцы Леў Талстой. Было прапанавана абраць яго ганаровым членам Мінскай публічнай бібліятэкі. Гэтае званне ён прыняў. У адказе на вітальную тэлеграму значылася: «Удзячны членам Мінскай гарадской грамадскай бібліятэкі за абранне мяне ганаровым членам».

Звязаны з публічнай бібліятэкай імя А. С. Пушкіна Максім Багдановіч. У 1916—1917 гг. ён быў пастаянным чытачом кніжніцы. Змітрук Бядуля пра жыццё паэта ў Мінску ў сваіх успамінах пісаў: «Нягледзячы на слабое здароўе, М. Багдановіч прыняў службу ў земстве, дзе надта шмат працаваў. У вольны ад службы час ён або сядзеў у Пушкінскай бібліятэцы, або дома і займаўся літаратурнай працай».

З пачатку дзейнасці — 1900 г. — кнігамі Мінскай гарадской публічнай бібліятэкі імя А. С. Пушкіна можна было карыстацца за плату. Падпісчыкі бібліятэкі ўносілі

залог у памеры 3 рублёў, месячны абанемент каштаваў 30 капеек за атрыманне кніг на дом, 20 капеек за чытанне ў бібліятэцы, 3 капейкі бралі за кожнае яе наведванне. Бясплатным доступ у бібліятэку стаў толькі з 1918 года. Шмат змянілася з тых часоў, але пастаянным заставалася служэнне кнізе. У 1944 годзе дырэктарам бібліятэкі быў Б. В. Вайнберг, у 1960-х — А. С. Антонаў, у 1965-м — М. Р. Розум. Будаўніцтву і арганізацыі новай «Пушкінка» нямала сіл аддалі дырэктары Надзея Балукіна, у 1975—1978 гг. — Ніна Куцэнка, у 1978—1994 — Тамара Рошчынская, з 1995-га — Наталля Чуева, з 2015-га — Аксана Кніжнікава, якая працягвае справу сваіх папярэднікаў і па сёння. З азартам, натхненнем і, вядома, творчым падыходам. Вось, напрыклад, гэтымі днямі бібліятэка прапануе прыняць удзел у акцыі «Утульныя кнігі для зімовага настрою». Для гэтага да 30 снежня трэба падзяліцца ў сабе на старонцы фотаводгукам пра кнігі, якія вы раіце чытаць на калядныя і навагоднія святы. Публікацыі павінны суправаджацца спецыяльнымі хэштэгамі. Удзельнікамі могуць стаць карыстальнікі і калектывы бібліятэкі. Усе, хто прыме ўдзел, будуць адзначаны падзякамі (падрабязнасці — на сайце кніжніцы).

Навагодніх свят заўсёды чакаеш з нецярпеннем, а калі яны яшчэ зіхаюць юбілеем, ды такім маштабным, азнаменаваным больш чым векавой насычанай дзейнасцю, з'яўляецца акрыленне на новыя здзяйсненні і дасягненні.

Паважаныя супрацоўнікі Мінскай абласной бібліятэкі імя А. С. Пушкіна! Прыміце шчырыя віншаванні з 120-гадовым юбілеем вашай установы! Хай гэтая дата стане незабыўнай, а кніга і надалей будзе спадарожнікам, сябрам, пуцяводнай зоркай, якая скіроўвае да мары! І ўсіх бібліятэкараў з надыходзячымі Новым годам і Калядамі! Здароўя, поспехаў, цікавых кніг і ўдзячных чытачоў!

Наталля СВЯТЛОВА

Сакрэт ідэальнага свята

Новы год... Чароўнае, яркае і шумнае свята з падарункамі, сюрпрызамі, калі несумненна выконваюцца пажаданні, мары і надзеі! Яго сустракаюць дома з блізкімі і сябрамі, а на працы — з калегамі. Цікава і краязнаўна падрыхтаваліся да свята і бібліятэкары Гродзенскага раёна.

На маляўнічых паліцах у бібліятэках размясціліся кнігі пра зіму, Раство і Новы год, перагортваючы старонкі якіх чытачы даведваюцца аб народных зімовых прыкметах, пазнаёмяцца з каляднымі і навагоднімі традыцыямі. Таксама на выстаўках прадстаўлены любімыя зімовыя і навагоднія казкі, апавяданні для любога ўзросту, чытанне якіх дапаможа зрабіць зімовыя канікулы для дзяцей незабыўнымі, а дарослыя змогуць знайсці інфармацыю аб сакрэтах ідэальнага навагодняга свята — вясёлага, смачнага і яркага.

Напярэдадні Новага года для чытачоў Скідзельскай гарадской бібліятэкі сямейнага чытання аформлена выстаўка-вернісаж «У чаканні цудаў» з падраздзеламі «Раства чароўныя імгненні», «Навагоднія агні запрашаюць у казку», «Навагодні карнавал», «Святочнае меню», «Цуды сваімі рукамі», «Паэтычная старонка». Выстаўка-вернісаж дапаможа стварыць навагодні настрой і весела сустрэць Новы год, а прадстаўленыя кнігі і часопісы

падкажуць цікавыя ідэі навагодніх падарункаў і смачныя рэцэпты страў да навагодняга стала.

Акунцуца ў чароўную атмасферу свята дапаможа незвычайная дэкарыраваная арт-сцяна з навагоднімі паштоўкамі «А што збіраеце вы?» у Гожскай сельскай бібліятэцы. Сустракае юных чытачоў у бібліятэцы Вясель Снегавік з кніг, які і пазнаёміць гасцей з выстаўкай «Віншаванні з мінулага». Тут сабрана падборка навагодніх рэтрапаштовак пачатку ХХ стагоддзя. Яны, вядома, даволі простыя і наіўныя, але ў іх непасрэднасці таксама ёсць свая адметнасць.

Выставачныя навагоднія экспазіцыі пацешаць вока наведвальнікаў і ў Квасоўскай сельскай бібліятэцы, дзе аформлена выстаўка-інсталяцыя «Святло каляднай зоркі» пра традыцыі Каляд, выстаўка-апавяданне «Гісторыя каляднай паштоўкі» з падраздзеламі «Гісторыя каляднай паштоўкі царскай Расіі», «Гісторыя беларускай каляднай паштоўкі» і «Гісторыя замежнай каляднай паштоўкі». Дзіцячая кніжная выстаўка «Чараўніцтва Новага года» навучыць маленькім сакрэтам вялікага шчасця ў вашым доме. А наведваючы «Пошту Дзеда Мароза», кожны жадаючы зможа напісаць яму ліст.

У Луцкаўлянскай сельскай бібліятэцы аформлена тэматычная выстаўка «Снежная-нянежная» і працуе

навагодняя рэтрапошта з выстаўкай «Віншаванні мінулых гадоў».

Адэльская сельская бібліятэка запрашае чытачоў на маляўнічую тэматычную выстаўку-інсталяцыю «Зімовыя гісторыі» з падраздзеламі «Нараджэнне Хрыстова», «Навагодняя казка». На выстаўцы «Майстэрня Дзеда Мароза» наведвальнікі бібліятэкі змогуць не толькі даведацца аб асновах ўпрыгожвання вокнаў да святаў выцінанкамі, але і набыць шаблоны ўпрыгожванняў.

Як весела правесці свята ў коле сяброў і сям'і з дапамогай пацешных гульняў,

конкурсаў і віктарын, раскажа літаратурная паліца «Навагоднія забаўкі» ў Пуцкоўскай бібліятэцы.

У Абухаўскай бібліятэцы да навагодніх і калядных свят падрыхтавана кніжная выстаўка «Разам з кнігай у Новы год» з раздзеламі «Нараджэнне чароўныя імгненні», «Самая лепшая навагодняя казка», якія дапамогуць прасякнуцца духам чароўных зімовых дзён.

А жыхарам аддаленых вёсак Гродзенскага раёна навагодні настрой гэтымі днямі падорыць класічны дуэт казачных персанажаў Дзеда Мароза і Снягуркі і супрацоўнікі сектара пазастацыянарнага абслугоўвання інфармацыйна-бібліятэчнага аддзела. Бібліятэка на колах, якая ўжо многія гады курсіруе па наваколлі, напярэдадні свята падрыхтавала сваім чытачам сюрпрызы. Цяпер у навагоднім фургоце, акрамя кніг, яшчэ і Дзед Мароз з баянам, ну і, вядома, Снягурка з падарункамі. Работнікі бібліятэкі раіць правесці навагодні і калядныя канікулы з цікавай кнігай. Паважаныя чытачы! Наведваючы бібліятэкі, абавязкова азірніцеся вакол: тут атмасферу свята ствараюць навагоднія выстаўкі.

Прыходзьце, глядзіце, чытайце, цікаўцеся!

Наталля РАМАНОВІЧ, вядучы метадыст Гродзенскага раённага культурна-турыстычнага цэнтра

Блудны сын Джэпета

На постсавецкай прасторы чытач, глядач і нават слухач лепей ведае казку «Залаты ключык, або Прыгоды Бураціна» (1936) Аляксея Талстога, чым твор «Прыгоды Пінокія. Гісторыя драўлянай лялькі» (1881) Карла Калодзі, італьянскага пісьменніка і журналіста XIX стагоддзя (сапраўднае імя Карла Ларэнціні). Вядома, што ў свой час Талстой рэдагаваў пераклад казкі Калодзі з італьянскай на рускую, які зрабіла Ніна Пятроўская, але, захапіўшыся, напісаў аўтарскі твор. Між тым Пінокія старэйшы за Бураціна на 55 гадоў і ў наступным годзе ляльцы, выструганай з чароўнага сасновага палена («піна» — гэта сасна), споўніцца ажно 140 гадоў. Пра прыгоды Пінокія ведаюць у 90 краінах — прыкладна на столькі моў перакладзена кніга.

Прэм'ера дзіцячай оперы «Пінокія» нямецкага кампазітара Глорыі Бруні ў пастаноўцы рэжысёра Наталлі Бараноўскай (рэжысёрскі дэбют на вялікай сцэне), дырыжора Уладзіміра Авадка, мастака Любові Сідзельнікавай, хормайстра Сяргея Аграновіча і балетмайстра Сяргея Мікеля адбылася ў мінулыя выхадныя, 19 і 20 снежня, на сцэне Нацыянальнага акадэмічнага Вялікага тэатра оперы і балета Рэспублікі Беларусь. Упершыню опера Глорыі Бруні прагучала ў Гамбургу ў 2008 годзе, потым яе ставілі тэатры ў Неапалі, Парме, Лондане і іншых гарадах Еўропы. Між тым беларускі слухач ужо знаёмы з творами кампазітара: у свой час у Полацку можна было

ўнесці свой уклад у прыцягненне дзяцей да чароўнага свету опернага мастацтва.

«Музыку да оперы «Пінокія» я хацела напісаць як твор, сярэдні паміж рамантычнай операй «Гензэль і Грэтэль» Хумпердзінка і сімфанічнай операй-казкай Пракоф'ева «Пеця і воўк», — адзначыла Глорыя Бруні пасля прэм'еры. — Ён адмыслова напісаны так, што можа выконвацца як напаясцэнічна (з частковымі дэкарацыямі), так і з паўнаважарнага сцэнаграфіяй (як гэта адбылося ў тэатрах Італіі і ў Мінску). І цалкам сьвядома я ўключыла сюды сучасныя музычныя формы, такія як, напрыклад, рэп у сцэне «Краіна Цудаў». Але гэта аркестравы рэп, які ніколі не выконваўся. Усе эфекты ў оперы «Пінокія» дасягаюцца з дапамогай гучання музычных інструментаў звычайнага аркестра. Пры гэтым мне было важна вылучыць розныя адценні гучання ўсіх інструментаў».

Глорыя Бруні таксама заўважыла, што ёй не давялося скарачаць аркестравыя галасы, і гэта вельмі добра, бо ў тэатры ёсць вялікі калектыў музыкантаў. У «Пінокія» задзейнічаны ўсе групы інструментаў, асабліва ўдарная. Увогуле, спектакль разгортаецца як паступовы пераход ад зінгішлія з размоўнымі дыялогамі да ўсё большай опернасці. Дарэчы, лібрэта — плён працы Урзель Шэфлер і Наталлі Бараноўскай. «У сакавіку 2019 года я прыязджала ў Мінск і пазнаёмілася ў тэатры з Наталляй Бараноўскай, чалавекам з неўтаймаванай фантазіяй, а таксама з Уладзімірам Авадком, выключна добра падрыхтаваным дырыжорам. У іх ужо да таго часу выспела мноства ідэй па пастаноўцы версіі оперы на рускай мове. Мы разам абмеркавалі лібрэта і партытуру ўсёй оперы, і менавіта Наталля як рэжысёр выказала жаданне дадаць некалькі сцэн з арыгінальнага тэксту Калодзі, а да іх і музыку, — адзначыла кампазітар і дадала: — Такім чынам, у нас не проста новая пастаноўка маёй оперы, а мінская версія оперы «Пінокія», і мне вельмі цікава, якой будзе рэакцыя на яе беларускай аўдыторыі».

Між тым на прэм'еры, прынамсі, той, што прайшла 19 снежня, маленькіх і дарослых аматараў оперы сабралася даволі шмат. Пастаноўка не звязана з надыходзячымі святамі, але аўтары знайшлі ключык, які дазволіў аб'яднаць знакамітую на ўвесь свет казку і Новы год, што адлюстроўваецца ў пралогу: анёлы свавольнічаюць і забываюць аб місіі, ускладзенай на іх Дзедам Марозам, — запальваць зоркі ў калядную ноч. З'яўленне добрага чараўніка прыпыняе гульню, і разам яны бяруцца за працу. Падпарадкоўваючыся здзіўнай сіле посаха Дзеда Мароза, ажывае вялікае Дрэва Жыцця. І тут з'яўляецца Пясочны Чалавек (увасабленне цёмных сіл), які хоча нашкодзіць сілам святла — знішчыць Дрэва Жыцця. Дзед Мароз і яго маленькія сябры ўступаюць з ім у бой, але злыдзень усыпляе герояў. З'яўленне Феі зорак перашкаджае задуме Пясочнага Чалавека, і ён не папярэе завяршыць свой план. Дзед Мароз і анёлы кідаюцца да Дрэва Жыцця — яго можна выратаваць, а з таўшчэзнай галіны, зламанай па віне Пясочнага Чалавека, можа атрымацца выдатная драўляная лялька.

На працягу дзеяння на сцэне — восем цэнтральных персанажаў: Пінокія (Алена Шэўчык), тата Джэпета (Дзмітрый Трафімух), Фея (Кацярына Галаўлёва), Цвыркун (Вольга Маліноўская), Пясочны Чалавек, дырэктар тэатра лялек Карабас-Барнабас (абедзве ролі выканаў

Станіслаў Трыфанаў), Кот (Андрэй Сялюцін) і Ліса (Алена Таболіч). Знаёмая гісторыя складаецца так, што ў выніку памылкі героя, без якіх гэты твор немагчыма ўявіць, даюць яму шанс стаць лепей, і ён праходзіць шлях ад упэўненасці ў сваёй геніяльнасці да разумення неабходнасці ахвяраваць сабой у імя іншага чалавека. Але казка не была б такой, калі б у ёй не было месца для цуду: ахвяра не застаецца незаўважанай, і ляльку вырастоўвае ад смерці Фея. Пінокія — эгаістычнае, як і ўсе, дзіця, чысты ліст — становіцца сапраўдным хлопчыкам. «Гісторыя пра драўляную ляльку, якая стала чалавекам, сёння асабліва актуальная, — лічыць рэжысёр Наталля Бараноўская. — Мы ўсе робім памылкі, аднак выпраўляем іх і расцём. Так і Пінокія, аступіўшыся, усё ж прыходзіць да таго, што ахвяруе сабой дзеля іншага чалавека».

Ідэя ператварэння драўлянага чалавечка ў жывога сына майстра-вынаходніка ў арыгінале абгрунтоўвалася праз тое, што Пінокія пачынае дапамагаць хвораму бацьку, многа і цяжка працуе, каб штодзень прыносіць яму выратавальны кубак свежага малака. Тэма выхавання, маралі, ад якой, дарэчы, імкнўся адыйсці Аляксей Талстой, стала галоўнай і ў оперы «Пінокія» — толькі шляхам неадкаладнага рашэння і хуткага дзеяння. Хрысціянскі матыў самаахвяравання зрабіў твор яшчэ больш чулівым і ўніверсальным.

Многія сцэны атрымаліся пазнавальнымі з-за пэўнага бэкграўнду (абмен буквары, атрыманне пяці манет ад Карабаса, застолле ў карчме), але ёсць і здольныя здзівіць. Сярод такіх — фрагмент, што адлюстроўвае хітрасць Пясочнага Чалавека, а таксама любая камунікацыя Пінокія і Цвыркуна, якому даручылі накіроўваць ляльку на правільны шлях. Справа тут у тым ліку ў мастацкім афармленні, складнікі якога — найпрыгажэйшыя дэкарацыі, яркія касцюмы, відэапраекцыя і мультыплікацыйны шэраг. Апошні асабліва ўражае падчас фінальных сцэн, калі змешваецца рэальнае ды ірацыянальнае. Нечаканымі сталі таксама інтэрактыўныя моманты — музычныя, цыркавыя выступленні пасярод глядзельнай залы, здольныя захапіць маленькага глядача. Дарэчы, наступныя паказы оперы «Пінокія» пройдуць 26, 27, 28, 30 снежня, а 3 студзеня адбудуцца два спектаклі.

Яўгенія ШЫЦЬКА
Фотаздымкі прадастаўлены
Вялікім тэатрам Беларусі

паслухаць яе «Рэквіем у Рыме», а ў Мінску адбылося першае выкананне сімфоніі «Кола парабалы».

Казка Карла Калодзі — шырокае поле для любых інтэрпрэтацый. Разнастайнасць трактовак, актыўнае дзеянне і, нарэшце, чатыры тыпы персанажаў (людзі, лялькі, жывёлы і чароўныя істоты) даюць магчымасць на падставе адной казкі стварыць мноства зусім неподобных адзін да аднаго самастойных твораў. Так, балетмайстар Барыс Эйфман пад музыку Жака Аффенбах паставіў яго на пуанты, свае оперы «Пінокія» напісалі кампазітары П'еранджэла Вальцініні, Джонатан Доўв, Філіп Босманс і, вядома ж, Глорыя Бруні, якая з дзіцінства любіць спева, асабліва оперу, таму імкнецца

Здзейсніць асабістую казку

Памёр адзін млынар і пакінуў сваім тром сынам толькі млын, аслады ката — так пачынаецца любімая ўсім казка Шарля Перо «Кот у ботах», упершыню апублікаваная ў 1697 годзе. На працягу некалькіх стагоддзяў твор шматразова пераасэнсоўваўся рознымі рэжысёрамі, але на сёння найбольш папулярным сярод дзяцей стаў створаны з розных кавалкаў і цалкам самастойны «Кот у ботах» студыі DreamWorks Animation. Але першакрыніца застаецца запатрабаванай — літаральна цалкам сюжэт казкі перадае аднайменная навагодняя пастаноўка ў Новым драматычным тэатры. Прэм'ера адбылася 19 снежня.

У якасці рэжысёра-пастаноўшчыка выступіў Сяргей Кулікоўскі, які ўжо палюбіўся глядачу Новага драматычнага дзякуючы спектаклям «Трыбунал» (Андрэй Макаёнак), «Фабрычная дзяўчынка» (Аляксандр Валодзін), «Жанна» (Яраслава Пуліноўч), «Я рэч» (Аляксандр Астроўскі) ды іншымі. Над праектам таксама працавалі рэжысёр Лізавета Машковіч, мастак-пастаноўшчык Марына Шуста, рэжысёр па пластыцы Марына

Баранова, мастак па святле Таццяна Кудзінава.

Няхай спектакль і не заяўлены як інтэрактыўны, пэўная камунікацыя герояў на сцэне і глядачоў у зале ўсё ж прадугледжана. Так, яшчэ перад пачаткам дзеяння прыходзяць Снягурка і Дзед Мароз — каб паразмаўляць і пагуляць з дзецьмі. Яны нібы разварушваюць крыху лянівага і пакуль баязлівага маленькага наведвальніка тэатра, якому, нягледзячы на ўсе перашкоды і правілы прыстойнасці, хочацца ўвагі. І нават калі навагоднія персанажы сыходзяць са сцэны, камунікацыя, якой, дарэчы, спрыяе ўтульнасць залы Новага тэатра, працягваецца. Аўтарам нават нічога не давялося выдумляць. Так, калі новаспечаны маркіз здзіўляе прагулку верхам разам з каралём, яго дачкой і фрэйлінамі, кот звяртаецца да глядачоў, каб тыя дапамаглі схлусіць каралю пра валоданне яго гаспадары палямі і сенажацямі. Тое ж, толькі ў больш задорнай і хітрай форме, адбываецца ў арыгінале: калі кароль запрасіў маркіза ў карэту, Кот вельмі абрадаваўся,

што яго планы пачынаюць спраўджацца, і пабег наперад. Ubачыўшы на сенажаці сляны, якія касілі траву, ён сказаў ім: «Гэй, людзі добрыя, касці! Ведайце: калі вы не скажаце каралю, што гэтая сенажаць не належыць маркізу дэ Карабасу, вас усіх пагаўкуць на дробны мак!»

«Мяу» не «рох-рох», — прамаўляе ў распачы галоўны герой Жак (ролю

выконвае Арцём Пінчук), надзвычайна лянівы хлопец, якому ў спадчыну пакінулі Ката (у выкананні Валерыя Глазкова). У разгубленасці таксама прынецса (яе іграе Ірына Антонова), якой бацька (у цудоўным выкананні Васіля Ніцко) прапаювае розных жаніхоў, бо ў палацы няма чаго есці. А сярод іх — граф Таўстабрух, герцаг Бліскучая Лысіна, а таксама Ёлупень XVIII... Але здагадлівы глядач адчувае, з кім павінна застацца прынецса, якую мышку маркіза з'есці хітрадумны Кот і хто застанеца жыць у замку Людаеда (яго іграе Сяргей Шырочыч).

Займальныя гісторыі, яркія касцюмы, чароўная музыка і вясёлыя танцы — тое, што чакае маленькіх глядачоў ды іх бацькоў у Новым тэатры. Навагоднія цуды пачынаюцца ўжо перад спектаклем. «У фае тэатра нашых гасцей чакаюць ёлка, фотазоны, гандлёвыя пункты з пачастункамі, сувенірамі і, вядома ж, падарункі», — адзначылі арганізатары. Паказы спектакля «Кот у ботах» будуць праходзіць да 7 студзеня 2021 года.

Яўгенія ШЫЦЬКА, фота аўтара

Пра смачныя традыцыі. І не толькі

На Сморгоншчыне жывуць прадстаўнікі розных нацыянальнасцей, выхадцы з розных краін свету. З цягам часу яны прызвычаліся да традыцый, культуры, маральных каштоўнасцей беларусаў. Тым не менш многія не асіміляваліся, а застаюцца вернымі сваім караням і звычаям. Дзякуючы гэтаму і мясцовыя жахары маюць магчымасць даведацца з першакрыні, напрыклад, пра смак многіх нетыповых для нас страў. Сёння хацелася б распавесці пра кулінарныя асаблівасці прыгатавання плову ў выкананні Хіджран ханум.

3 добрымі думкамі

Хіджран Гасан кызы Аліева, альбо па-нашаму Хіджран Гасанаўна, ураджэнка горада Сумгаіта, што непадалёк ад сталіцы Азербайджана Баку. Каля трыццаці гадоў жыве ў Сморгоні. Тут нарадзіліся і выраслі яе дачкі. Асабіста мне вельмі падабаецца, калі мая знаёмая звяртаецца да мяне: «Ала ханум». Зварот «ханум» — знак павагі да жанчыны нахштальт французскага «мадам», польскага «пані», нямецкага «фрау», беларускага «спадарыня». На прапанову расказаць сакрэты прыгатавання сапраўднага азербайджанскага плову Хіджран ханум адказала згодой, але ўдакладніла:

— Ала ханум, а які канкрэтна плоў будзем варыць? У нас іх сотні відаў. У кожным горадзе ці сяле свой плоў. Азербайджан — краіна шматнацыянальная, шматканфесійная, на гэтай тэрыторыі каля Каспійскага мора ў гарах Каўказа жывуць аварцы, курды, рускія, лезгіны, армяне і іншыя народы, таму прадстаўнікі кожнага эксперыментавалі, надаючы страве пах і смак адпаведна свайму густу.

Хіджран ханум прыгатавала свой плоў.

Праслухаўшы даволі ўншалны пералік назваў, я прапанавала плоў па-карабахску. Ведаю, што менавіта з Нагорнага Карабаху паходзіць муж маёй знаёмай Аслан, а ёй, як сапраўднай мусульманскай жонцы, трэба ведаць асаблівасці прыгатавання тых страў.

На маё пытанне, чым адрозніваецца плоў па-карабахску ад плову па-сумгаіцку, жанчына адказала, што ў яе родным Сумгаіце мяса, курага, разынькі, сушаныя персікі, цыбуля рыхтуюцца асобна і дадаюцца ў гатовы рыс перад падачай на стол. А ў карабахскім усе гэтыя інгрэдыенты перамешваюцца з рысам і рыхтуюцца разам. Выключэнне — толькі цыбуля, якая засмажваецца асобна. Мы вырашылі, што і мяса нарыхтуем асобна, па-сумгаіцку.

Але ёсць агульнае для ўсіх азербайджанскіх пловаў. Рыс павінен быць абавязкова белым і доўгазерным. Перш чым замачыць крупу, трэба абавязкова разоў сем прамыць халоднай вадой, каб змыць крухмал. У замочаны рыс Хіджран кідае дробку солі і ціха пасылае падзяку Алаху. А мне прыгадалася, як мая бабуля Макрына з малітвай на вуснах заўжды замешвала цеста і выпякала велікодных пірагі. Бабуля была пераканана, што і ў будні рыхтаваць ежу трэба толькі з добрымі думкамі, а для свята малітвы — галоўная ўмова.

Па прычыне адсутнасці ў мясцовых магазінах і на рынках бараніны выбіраем кураціну. Крыху паварыўшы яе, шэф-кухар вылівае булён, бо даходзіць кураціна будзе на патэльні разам з разынькамі, курагой, сушанымі персікамі, фінікамі, куркумой і сумессю спецыяў, у якой — сушаныя пятрушка, базілік, кроп, салодкая і вострая папрыка. Дарэчы, рыхтуем мы ўсё гэта на чыстым сметанковым масле, праўда, топленым. Хто яшчэ не мае гэтага масла ў сябе на кухні, вельмі рэкамендуем. Стравы набываюць асаблівы смак, пах і не так падгараюць.

Тым часам варым да напугатоўнасці рыс і рыхтуем самую галоўную, на думку Хіджран, смакату. Называецца яна «газмах». Як па мне, дык яго функцыянальнае прызначэнне — засцерагчы ад прыгарання рыс. Рыхтуецца наступным чынам: у паўлітра сыроваткі ўбіваем тры курыныя яйкі, дадаём чатыры сталовыя лыжкі даведзенага да напугатоўнасці рысу, адну сталовую лыжку мукі, крыху куркумы і солі, усё перамешваем і ўліваем на дно каструлі ў папярэдне разагрэты алей (2-3 ст. лыжкі), вытрымліваем каля 5 хвілін і здымаем з агню.

Папрасіўшы чарговы раз блашавання ва Усявышняга, мая сяброўка пачынае «закладку» будучага плову. Слямі на газмах яна кладзе крыху недавараны рыс, куркуму, разынькі, топленае сметанковае масла, ізноў рыс і г. д. Каструлю ставім не проста на агонь, а на спецыяльны металічны расейвальнік, закрываем крышкай, абкручанай чыстым ручніком. Такім чынам стравы парыцца на сярэднім агні 20 хвілін.

Смажаную цыбулю і кураціну гаспадыня выкладвае на гатовы плоў перад самай падачай на стол. На вялікую талерку з пловам кладзе і кавалачкі газмаха, які можна ўжываць замест хлеба. Да асноўнай стравы мне прапанавалі фаршыраваныя морквай таматы ў марынадзе і фаршыраваныя салёныя баклажаны, прыгатаваныя гаспадыняй па адмысловым усходнім рэцэпце.

Сярод інгрэдыентаў у такім плове няма ні морквы, ні кары. У гэтым прыныповае адрозненне азербайджанскага варыянта. Напрыканцы дадам, што плоў па-карабахску атрымаўся рассыпчаты, духмяны, нятусты, а разынькі і фінікі надалі яму прыемны прысмак слодычы. Газмах па-смаку нечым нагадаў мне сярэднеазіяцкую ляпешку ці лаваш, якім частавалі калісьці ў Прыэльбруссі нашых турыстаў жыхары Сванеціі.

Рэцэпт ад пісьменніка-амерыканца

Да Новага года засталася зусім мала часу. Згодна з Усходнім календаром, ён пройдзе пад знакам белага металічнага быка. Шматлікія астралагі і знаўцы ўсходніх традыцый папярэджваюць, каб ні ў якім выпадку не было на святочным сталі ялавічыны або цяляціны. Замест гэтага рэкамендуець свініну, кураціну і асабліва індычыну. Падчас пандэміі дыеталагі раяць мяса індычкі, таму што ў ім утрымліваецца шмат вітаміну В12, селену і фісфару, якія становяцца ўздзейнічаюць на нервовую сістэму, падстраўнікавую і шчытападобную залозы.

А вось рэцэпт стравы з індычкі мы пазычым у майго добрага знаёмага амерыканца, пісьменніка Марата Баскіна. Прапануем пераклад на беларускую мову чарговага раздзела з яго «Кулінарнага рамана»:

«На ўсё наша мястэчка Краснаполле быў адзіны індук у суседа дзядзькі Зусі. Гэтая экзатычная для нас на той час птушка хадзіла па дварышчы, абнесеным высокім плотам, на які мы залазілі, каб пацікаваць за ёй. Калі іншы раз індуку ўдавалася выскачыць на вуліцу, дзетвара разбягалася ў розныя бакі, бо ашалелая птушка кідалася на ўсіх, хто трапляў у поле яе зроку. Пацярэў ад яе і я. Уцякаў ажно да ваенкамата і з перапуду ўскочыў на высокую агароджу побач з ім. Ваенкам, выйшаўшы на ганак, канстатаваў:

— Гэтую вышыню да цябе ніхто не браў. Вырасцец — возьмем у дэсантнікі!

Марат Баскін.

Пазней, жывучы ў Амерыцы, я зразумеў, што індук тут — галоўная птушка.

Індзейцы называлі яе «фёрке», а першыя перасяленцы перарабілі гэтае слова на «цюрка». Рускія эмігранты называлі яе проста «турка». Сваю першую цяжкую зіму першыя перасяленцы перажылі дзякуючы індычкам, якімі падзяліліся тутэйшыя жыхары племені пяхота. А наступнай восенню, сабраўшы ўраджай, пасяленцы распачалі свята, галоўнай стравой на якім была смажаная індычка. З таго часу «турка» стала галоўнай стравой Дня ўдзячнасці. У гэце свята яна ў кожным амерыканскім доме. За месяц амаль усе буйныя магазіны абвешваюць бонус у выглядзе дармавой індычкі за пэўную колькасць купленых на працягу месяца тавараў.

У наш першы Дзень удзячнасці мы атрымалі бясплатна індыка. Як яго гатаваць, не ведалі. Сваімі сакрэтамі прыгатавання падзяліліся суседзі-амерыканцы. Ва ўсіх былі абсалютна розныя рэцэпты. Жонка выбрала самы просты. Адна бабулька прапанавала выкарыстоўваць у якасці начыння яблык і апельсіны.

Жонка старанна памыла і пачысціла птушку знутры і звонку. Затым прыгатавала марынад з чатырох шклянак яблычнага соку, васьмі літраў вады, пяці дробна пасечаных зубчыкаў часнаку, адной шклянкі солі, дзвюх шклянак цукру, дзвюх сталовых лыжак чорнага перцу, пяці лаўровых лістоў, лыжкі сухога размерыну і цэдры ад трох вялікіх апельсінаў. Гэтую сумесь жонка мяшала, пакуль цукар і соль не распаўсюціліся. Затым закіпяціла марынад і, закрывшы яго накрыўкай, ахаладзіла. У халодны марынад яна паклала індычку і паставіла на суткі ў халадзільнік.

На наступны дзень мы дасталі індычку з марынаду і змясцілі на паўгадзіны ў халодную ваду, а затым абсушылі папяровым ручніком.

Нафаршыраваўшы птушку парэзаным на долькі яблыкам і долькамі апельсіна і звязаўшы ножкі і крыльцы, паклалі яе грудкай наверх на паддон і накіравалі ў папярэдне разагрэтую да 200 градусаў духоўку. Побач з паддонам ставім кубак вады. Праз гадзіну паліваем з усіх бакоў індычку сокам, які назабіраўся на паддоне. Паўтараем гэтую «працэдуру» праз кожныя паўгадзіны. Праз тры з паловай гадзіны правяраем страву на гатоўнасць. Устаўляем у кумпячок індычкі тэрмометр. Калі ён паказвае 76 градусаў — гатова. У амерыканскіх індычках часта градуснік ужо стаіць і высоквата вонкі, калі стравы гатова.

Для гарніру бяром звычайную тоўчаную бульбу. Амерыканцы дадаюць туды яшчэ вяршкі і цёрты цвёрды сыр. Мы так не робім, але іншы раз аддаём перавагу пюрэ са спецыяльнай салодкай бульбы, якую вельмі ўпадабалі жыхары Злучаных Штатаў.

І абавязковым у Дзень удзячнасці да індычкі павінен быць соус з журавін. Яго можна купіць у магазіне, а можна прыгатаваць самім. Спатрэбіцца кілаграм журавін, сок пяці вялікіх апельсінаў, паўтары шклянкі цукру, цэдра з аднаго апельсіна, дробка ружовага перцу. Памытыя журавіны здрабняем у блэндары, дадаём туды цукар, сок, перац. Пералівваем у каструльку і на павольным агні даводзім да кіпення. Затым кідаем цэдру. Пры жаданні можна дадаць яшчэ і тры сталовыя лыжкі апельсінавага лікёру. І ўсё. Дачакайцеся, пакуль соус астыне. Стравы гатова. Смачна есці!»

Ала СТРАШЫНСКАЯ

Сяброўскія эпіграмы

Пацеха з меча

з нагоды Новага года

Анатоль ЗЭКАЎ

Залезшы паміж класікаў,
Хоць месца выбіраў не сам,
Я на калег-сучаснікаў,
Накрэмзаў крыху эпіграм.

Даруйце, што ўзгадаў не ўсіх,
Ды часам напішу й на іх,
А каб усё было прыгожа —
Алег Карповіч дапаможа.

Ліліяна АНЦУХ

Юлія АЛЕЙЧАНКА

Рэдактарскі штурвал трымае
Хоць гэта і не надта проста
Калі ж у «Полымі» ўжо
То ў «Нёмане» тым болей

ўмела,
сёння.
не згарэла,
не патоне.

Для гумарыстаў — маці хросная.
Гатоў пацвердзіць гэта кожны,
Бо «Несур'ёзна пра сур'ёзнае»
Расказваць толькі ёй і можна.

Віталь ЖУРАЎСКИ

Новы год ідзе!

Да Новага года заставалася некалькі дзён, а яснасці наконт таго, як яго святкаваць, так і не было. Ні адна светлая галава не магла «нарадзіць» слушнай прапановы. У выдавецтве за столькі гадоў прыжылася добрая традыцыя збірацца ўсім калектывам 30 снежня і весела праводзіць стары год, каб у новым пазбавіцца ад усіх нягод. А тут...

— Значыць, апошні раз слаба пагулялі, калі такая навала нас накрыла, — заўважыў хтосьці. — Трэба будзе навярстаць...

Так, толькі на карпаратыве і можна добра «пагудзец». Бо хіба дома з суродзічамі дазволіш сабе штосьці асаблівае, незвычайнае? А тут — гуляй душа на поўную! І калі раптам норму не разлічыш, а потым хтосьці пачне цябе дакараць, дык гэта калі было? У тым, старым ужо, годзе! А, як кажуць, хто старое ўспомніць...

Супрацоўнікі ўсе як адзін былі за навагодні карпаратыў. Толькі вось як цяпер гэта зрабіць правільна? Столькі

забарон! І дыстанцыю вытрымліваць, і маскі надзяваць, і ўвесь час рукі мыць... Хіба ж гэта гульба?

— Якія будуць варыянты? — спытаў Галоўны на планёрцы. — Чакаю слушных прапаноў.

Першымі падалі голас «ветэраны» выдавецтва:

— Можа, далей ад граху — дома па скайпе? Віртуальны карпаратыў — у нагу з часам.

Моладзь пачала пратэставаць:

— А дзе адчуванне локця?..

Галоўны падтрымаў маладых:

— Усё правільна. Збіраемся калектывам і годна адзначаем. Толькі які ж гэты Новы год без карагода і танцаў?

Пасыпаліся пытанні:

— Будзем танчыць у масках?

— І ў пальчатках?

— Разагналіся! — астудзілі спрыт маладых сталыя супрацоўнікі. — Якія танцы? Паўтара метры адзін ад аднаго! Вытрымліваем дыстанцыю.

Наталля КАСЦЮЧЭНКА

Жаночай споведдзю зачаравала
Яна ўсіх чытачоў сваіх сур'ёзна.
Шкада адно хіба, што піша мала.
А мо — у тым і поспех яе прозы?

Мікола ШАБОВІЧ

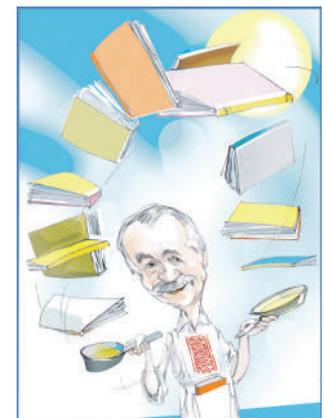
Пісаў народы і вершы.
Цяпер не ведаю, ці піша.
Сябе адным, відаць, і цешыць:
Перакладае творцаў іншых.

Уладзімір ЦАНУНІН

Паэт з вілейскай моцнай хваткай
Здаўна спаўна ў «Жывіцы» ўладарыць:
Напіша вершы ён спачатку,
Пасля іх праспявае пад гітару.

Віктар ШНІП

Балады піша Віктар Шніп,
Нібы бліны пячэ, і так,
Як мухі ў мёд, у іх уліп,
Што не адлігне аніяк.

Выходзіць з 1932 года

Заснавальнікі:
Міністэрства інфармацыі Рэспублікі Беларусь,
грамадскае аб'яднанне «Саюз пісьменнікаў
Беларусі», рэдакцыйна-выдавецкая ўстанова
«Выдавецкі дом "Звязда"»

Галоўны рэдактар
Аляксей Іванавіч ЧАРОТА

Рэдакцыйная
калегія:
Таццяна Арлова
Алесь Бадак
Дзяніс Барсукоў
Віктар Гардзей

Уладзімір Гніламёдаў
Вольга Дадзімава
Жана Запартыка
Анатоль Казлоў
Анатоль Крэйдзіч
Віктар Кураш

Алесь Марціновіч
Вячаслаў Нікіфараў
Мікалай Чаргінец
Іван Чарота
Іван Штэйнер

Адрас рэдакцыі:
Юрыдычны адрас:
220013, Мінск,
вул. Б. Хмяльніцкага, 10-а
E-mail: info@zviazda.by

Адрас для карэспандэнцыі:
220034, Мінск, вул. Захарова, 19
E-mail: lim_new@mail.ru
Адрас у інтэрнэце: www.zviazda.by

Тэлефоны:
галоўны рэдактар — 325-85-25
намеснік галоўнага
рэдактара — 377-99-72

адказны сакратар — 377-99-72
аддзел крытыкі і бібліяграфіі — 317-20-98
аддзел прозы і паэзіі — 317-20-98
аддзел мастацтва — 317-20-98
бухгалтэрыя — 311-17-16

Выходзіць раз на тыдзень
у пятніцу.

Падпісныя індэксы:
63856 — індывідуальны;
63815 — індывідуальны льготны
для настаўнікаў;
638562 — ведамасны;
63880 — ведамасны льготны.

Пасведчанне аб дзяржаўнай
рэгістрацыі сродку масавай
інфармацыі № 7 ад 10.12.2012,
выдадзенае Міністэрствам
інфармацыі Рэспублікі Беларусь.

Выдавец:
Рэдакцыйна-выдавецкая ўстанова
«Выдавецкі дом "Звязда"».
Дырэктар — галоўны рэдактар
Аляксандр Мікалаевіч КАРЛЮКЕВІЧ
Нумар падпісаны ў друку
23.12.2020 у 11.00
Ум. друк. арк. 3,72
Наклад — 826

Друкарня Рэспубліканскага ўнітарнага прадпрыемства
«Выдавецтва «Беларускі Дом друку»
ЛП № 02330/106 ад 30.04.2004
г. Мінск, пр-т Незалежнасці, 79/1.
Індэкс 220013
Заказ — 3747

Д 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12
М 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12

Рукаткі прымаюцца толькі ў электронным
выглядзе (праграма Microsoft Word),
не вяртаюцца і не рэзюмуюцца.
Пазіцыя рэдакцыі можа не супадаць
з меркаваннямі аўтараў публікацый.
Аўтары нясуць адказнасць за факты, якія
прыводзяцца ў публікацыях, у адпаведнасці
з заканадаўствам Рэспублікі Беларусь.

Генадзь АЎЛАСЕНКА

Цуд у навагоднюю ноч

...Цуд Звычайны ішоў,
касаверуўся —
у наваколлі шукаў
прыгоды.

...
Загарнуўшыся ў плашч
карункавы,
Цуд у адчай кінуўся
бегчы.

Жанна Усцінава; «ЛіМ», № 6, 2020

Надвечоркам хадзіла па вуліцах,
Віншавала ўсіх з Новым годам...
Бачу: Цуд ідзе, касаверуцца!
Пэўна ж, злыдзень, шукае прыгоды?
А на ім яшчэ плашч карункавы...
Ці ж такое цярэць я буду?!
Падхапіла мех з падарункамі,
Ды тым мехам — як трэсну па Цуду!
Цуд ад жаху ўскрычаў адчайна
І пабег, бакі паціраючы...

Вось такія Цуды Звычайныя
Навагодняй ноччу здараюцца!